

MENTOR

LETNIK 26

ŠTEV. 4

1938-1939

Vsebina 4. številke:

Pod zvezdo naših kraljev / Možje, ki so nas vodili in pripeljali v svobodo / Slavko Vodan, Domovini / Jožef Perko, Gorenjski / Stanko Heric, Krščansko pojmovanje študija / Janko Mlakar, Spomini / Karel Mausser, Prošnja / France Vodnik, »Grobovi tulijo...« / Mihael Vodeb, Molitev / M. P., Kemijska ekskurzija na Krim / Ivan Campa, Poletje šole in ljubezni / Prof. S. Kranjec, Prvi knez nove Bolgarije / Mihael Vodeb, Jesen na planini / Janez Remic, Življenje / Franc Smigoc, Fraze / Obzornik / Drobne novice / Pomenki / Zanke in uganke.

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega c. 7. — Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. — Rokopisi se ne vračajo. — Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7. — Na upravo se naslavljajo vsa naročila in reklamacije.

Mentor izhaja v Ljubljani med šolskim letom v začetku meseca. — Izdaja ga Prosvetna zveza v Ljubljani (odgov. Vinko Zor, Ljubljana, Sv. Petra, cesta 80.) Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič. — Tiska Zadružna tiskarna v Ljubljani (M. Blejec).

Celoletna naročnina za dijake Din 30, za druge in zavode Din 40. Posam. številka Din 4.—. Plačuje se naprej. — Stev. ček, računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. — Naročnina za Italijo: Lit. 10.— za dijake, Lit. 15.— za druge; za Avstrijo: RM 5.— za dijake, RM 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, oziroma nemških čekovnih položnicah »Katoliških misijonov« v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. — Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

Po vsakdanjem študiju

Vam nudi
najboljše razvedrilo
lepa knjiga

Zahtevajte brezplačen seznam knjig.

**KNJIGARNA
MOHORJEVE
TISKARNE**

LJUBLJANA
MIKLOŠIČEVA 19

CELJE
PREŠERNOVA 17

Ljudska

posojilnica

v Ljubljani

z. z. neom. j.

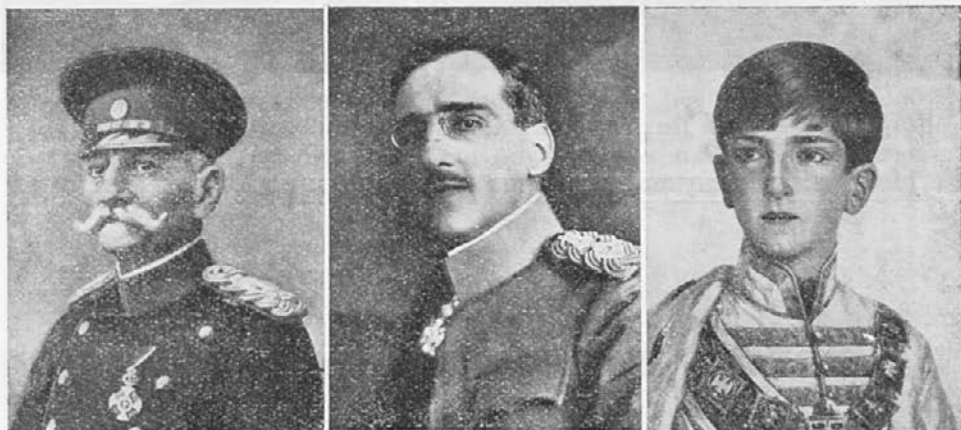
Ljubljana
Miklošičeva cesta 6
(v lastni palači)

obrestuje hranilne vloge
najugodnejše.

Nove in stare vloge,
ki so v celoti
vsak čas razpoložljive,
obrestuje po 4%, proti odpovedi
do 5%

Pod zvezdo naših kraljev

1918 - 1938

*Pršel je dan, véliki dan, ko naš poldrugi milijon
okovov sužnjih se zavedel je in težkih spon,
in kar preroki vidci klícali so in oznanjevali,
uresničilo se je, ko je bilà najhujša noč:
v poldrugi milijon se naš je povrnila moč,
da razdrobíl iz veka v vek podedovane je okove
in, vriskajoč v svobóдне, sončno jasne dneve,
na zemlji svoji rodni se je združil z brati —
in beli orel vzpel se je v svobódi zlati
mogočno v svetli slavi v našega neba sinjino
in bdi pod zvezdo naših kraljev zdaj nad domovino!*

Možje, ki so nas vodili in pripeljali v svobodo

Krek

Jeglič

Korošec

SLAVKO VODAL:

Damovini

Videl sem tvoje cvetoče ravnine,
videl v njih lepe, prijazne vasi,
videl sem s snegom pokrite planine,
hribčke in gričke in strme rebri.

V polju zoreče je žito šumelo,
cvetje krasilo zelene travé,
v drevju, grmičju vse glasno je pelo,
s hribov so gledale bele cerkvé.

Sveta si zemlja, ti blagoslovljena
si od Najvišjega, Kralja neba;
ti z mojih dedov krvjo napojéna,
tebi vsa moja ljubezen velja.

Tebi živeti in zate umreti,
draga Slovenija, srčno želim;
ko ti še lepših dni zarja zasveti,
v tvojih naj svetih tleh grob svoj dobim.

Gorenjski

Pozdravljena, draga Gorenjska, mati moje mladosti, pozdravljena iz dna srca, z vso ljubeznijo! Kdo bi se ne radoval ob tvoji lepoti in veličini? Kdo bi se naveličal gledati tvojo lepoto?

Krasna si, draga Gorenjska, in blagor tistemu, ki more prebivati v tvojem objemu. Kakor ogledalo Stvarnikove modrosti si.

Lepa so tvoja polja, polna zlatega žita. Tvoji sinovi delajo na njih, pojo ti in se vesele tvojega kruha. Lepe so tvoje planine. Rad hodim nanje, da te vidim vso in da se zbudi v meni draga pesem — tebi v pozdrav. Krasne so tvoje bele ceste, ki se vijejo mimo polj in travnikov in vežejo hribe in doline. In tvoji griči in holmci! Na njih stoje lepe bele cerkvice. Postavili so jih tvoji sinovi in še danes izpričujejo veliko pobožnost naših pradedov.

Nad teboj kraljuje Triglav, velikan med slovenskimi velikani. Kakor bi pel Slovencem znano pesem in bi te pesmi nihče ne motil. Toda ne poje velikan, ampak molči. Kakor varuh kraljuje nad teboj ves veličasten in mogočen in nam budi vero v našo bodočnost.

O, da bi, draga Gorenjska, mogel vedno prebivati v tebi in uživati tvojo lepoto!

STANKO HERIC:

Keščansko pojmovanje študija

»Mnogi ljudje grešijo s tem, ker poklicno dolžnost slabo opravljajo; mnogi, ker sploh nič ne delajo; mnogi zapravijo življenje, ker ne delajo tega, kar bi morali,« pravi neki vzgojitelj. To nam da misliti, da s študijem ni tako enostavno, kakor si marsikdo domišlja. Kdor ne vzame študija resno, da domnevati, da o svojem poklicu še ni natančneje razmišljal, da še ne pojmuje pravilno študija.

Po Kristusovem zgledu ima vsak človek dva poklica: a) splošnega, to je rešeniškega, b) posebnega kot dijak, delavec, uradnik; vsak kristjan bi moral biti v svojem splošnem poklicu odrešenik z besedo in zgledom. Rešenik kot učenik resnice, v tem podoben duhovniku! Učenik resnic, potrebnih za duhovno življenje, in sicer razodetih in naravnih.

Rešeniški je tudi posebni (b) poklic, torej tudi naš dijaški. To nam dokazuje Kristus sam! Kristus je bil Odrešenik prvenstveno s tem, da je daroval samega sebe v smrti na križu. Ali njegovemu odrešilnemu delu je bistveno služilo tudi vse njegovo življenje, ne samo javno delovanje. Tudi življenje v Nazaretu, ko je kot tesar, preprost in ponižen, pomagal svojemu reditelju. Tako moremo reči

o vsakem tesarju, zastopniku katerega koli stanu, da je — po Kristusovem zgledu — alter Christus, če z ljubeznijo in veseljem svoj posel vrši; vsak človek je v svojem poklicu rešenik, če je vesten in dela proti poklicni nemoralnosti; rešenik je tudi, kdor krpa, ako pri tem misli na Boga in na bližnjega! Delo ima moralen, socialen in rešeniški pomen.

Torej ima tudi dijak vlogo rešenika! Kako? Kakor Kristus pred svojim javnim nastopom: da s preprostostjo in vestnostjo vrši svoje stanovske dolžnosti; s preprostostjo zato, ker preprostost in čistost dvigata človeka nad pozemske reči, z vestnostjo zato, ker je to najboljša priprava za naš prihodnji poklic. Če tako izvršuje poklicne dolžnosti, uči dijak druge z zgledom in dela proti dijaški poklicni nemoralnosti — je torej rešenik nehote!

Ne moremo si na primer predstavljati dobrega katoliškega dijaka, ki bi bil pri verouku len. Kako neki se namreč more izoblikovati po verskih in нравnih načelih v »novega človeka«, če predmet, ki mu edini nudi vzgojo po verskih načelih, kratko in malo zavrača. Katoliški dijak bi moral študirati verouk bolj kot druge predmete, v katerih pa naj se tudi odlikuje.

Ne morem si nadalje predstavljati dijaka, ki bi bil v organizaciji delaven, če je v šoli popoln lenuh. Mislim, da bo dober fant stavil vse svoje zmožnosti v glavno zanimanje: študij, organizacija bo pa drugo torišče dela. Prva je poklicna dolžnost, potem šele drugo!

Torej ne velja: »Le v družbo, le v društva!« Kdor išče veselje izven poklica, kdor vidi v poklicu samo dolžnost, je sin liberalizma. Krščanski ideal je sreča v poklicnem delu. S tem še ni rečeno: proč z organizacijami!

Študij je pa šolski in izvenšolski; prvi je zelo napadan od staršev, lenuhov, celo profesorjev, drugi je pa zelo malo v čisljih. Ampak tudi izvenšolski študij je potreben, ker šola ne more nuditi vsega. Tudi mora dijak korigirati slabe šolske vplive s privatnim študijem in si naprej širiti obzorje.

Pri študiju nas pa ne smejo voditi samo socialni nagibi, če nas sploh vodijo ti in morda ne, kar bi bilo vsega pomilovanja vredno, sira pred profesorji, starši itd., torej ne samo socialni nagibi: študiram iz hvaležnosti do staršev, morda tudi do družbe. Nas mora voditi višji nagib: poklic je služba drugim. Materialno bogastvo ni nikdar le enemu v korist, ampak ima nekoliko koristi tudi družba. Enako je in mora biti z duhovnim bogastvom!

Voditi nas mora cilj: hočemo ustvariti nov rod, ki bo aktiven. Z nami mora nastopiti nov rod, ki ne prizna v svoji sredi mesta lenuhom. Lenuh je v šoli nesocialen tip; dijak-lenuh je delomržež, je neinteligenten v delu, je nesocialen, manjvreden, ako še tako rad govori o socialnosti. Delomržežev nihče ne spoštuje, nihče ne mara.

Hočemo ustvariti nov rod. Dobri uspehi so sredstvo, ki se nam ga je treba posluževati; dobri uspehi nam dajo ugled, ki je nujna podlaga, da naše besede kaj veljajo. Dijak, ki ima med tovariši več ugleda, bo več dosegel. Ko bomo iz dijaških vrst spravili vsako romantiko lenobe, krokanja in pohajkovanja, bomo dosegli veliko spreobr-

nenje. Učinki bodo veliki. Ustvarili bomo nov rod, in sicer duševnega, ki bo krepke volje.

Psihologija in pedagogika govorita sedaj o abulikih (abulco), o ljudeh šibke volje, ki ne morejo odločno reči: hočem! Tip takega človeka je dijak, ki pravi: »Če bi hotel, bi že študiral...«, toda nič ne more, ker volje sploh nima!

Drugi važni učinek vestnega študija bo bolj čisti rod. »Lenoba je grdob grdoba«, lenoba rodi dolgčas, le-ta je pa kotišče nemoralnega zla, kotišče greha. Če pa je človek vedno zaposlen, nima skušnjava moči, ker se sam z njo pečati ne more. Neka mati se je dobro zavedala moralnega zla, ki ga rodi brezdelje, zato je priporočila sinu: »Delaj, da te skušnjava brez dela ne najde!«

Vesten študij je naravno sredstvo, s katerim moremo bližnjemu pomagati. Če lahko, pa! Naš vesten študij naj bo služba drugim!

JANKO MLAKAR:

Spomini

V pokoj!

Kljub temu, da je vojska divjala, so izletniki vsako nedeljo zapustili Ljubljano in se razpršili po deželi, kjer pa niso puščali za seboj potlačene trave, napol obranih kosti, staniol papirja, čikov in drugih takih lepih reči. Čim bolj je šla vojska h koncu, tem teže je bilo za prehrano; celo gospoda se je ponižala in hodila na kmete prosjačit živež. Ob ponedeljkih se niso menili, kje so jedli okusno pečenko, ocvrte piščance, kranjske klobase ter pili dobro vino, marveč so se hvalili, koliko krompirja, kaše in ričeta so nabrali. Tako se je v konferenčni sobi eden izmed mojih tovarišev pohvalil, da je dobil pri nekem kmetu celih pet kil kaše.

Zato mi otroci v jeseni leta 1918. niso več hodili tožit svojih součenk, da jedo bel kruh, saj je celó koruznega manjkalo. Tu je naenkrat »izbruhnil« mir in prišlo je odrešenje v mnogih ozirih. Bila je pa tista jesen zelo nemirna. Vojaki so se vračali s fronte po železnici, na vozeh, peš, po mestu pa so krožile najhujše novice ter ljudi begale.

»Ali ste že slišali?« me je ustavil nekega dne neki znanec, ki je mislil, da je zato tu, da razširja Jobove vesti. »Dva polka do zob oboroženih Madžarov marširata proti Ljubljani in jo hočejo opleniti.« Drugi je že vedel, da Vrhnika gori... Tako so švigale med ljudmi najrazličnejše novice, skovane navadno po kavarnah in gostilnah, in jih strašile, seveda le tiste, ki so jim verjeli. In takih je bilo mnogo. Čudno, da se najdejo vedno ljudje, ki mislijo, da je njihova največja dolžnost vse v najhujši luči kazati.

Prvo, kar smo naredili po razsulu Avstrije v šoli, je bilo to, da smo nemščino ponižali ter ji ure skrčili. Licejke so bile tega zelo

vesele. Ko pa so zvedele, da se bodo odpadle ure izpolnile z drugimi predmeti, so se jim takoj obrazi podaljšali. Zaradi nerednega pouka med vojsko so postale nekoliko razvajene in niso kar nič hotele verjeti, da »gre za res«, ko smo v drugi polovici novembra pričeli z rednim poukom.

Že takoj v začetku šolskega leta smo se vrnili iz »pregnanstva«, sicer ne v licejsko poslopje, ki je bilo še zasedeno, pač pa v Mladiko, kjer smo se čutili kolikor toliko doma. Dà, tiste gojenke, ki so stanovale v internatu »Mladika«, so se čutile celó nekoliko predomače.

Ker smo imeli vsi skupaj samo en ključ od konferenčne sobe, smo ga spravljali na nekem skritem kraju na hodniku. Pa so nekatere kmalu izvohale, kam smo ga dajali, in so hodile, kadar je bil zrak čist, v »najsvetejše« iztikat. Katalogi so bili sicer pod ključem, ne pa zvezki. In tako se je večkrat zgodilo, da je hodila Cveta, sicer zelo pridna, dà, naravnost zgledna učenka, v konferenčno sobo zvezke popravljat, to pa samo iz čiste krščanske ljubezni do profesorjev, katerim je hotela neprijetno delo olajšati.

Pa jo je nekega popoldneva zalotil ravnateljev namestnik Jug prav takrat, ko se je pripravljala k delu. Ko ga je že slišala pred vrati, je hitro stopila k ogledalu ter si začela popravljati lase.

»Kaj delate tu?«

»Videla sem, da je ključ v vratih, pa sem pogledala, če je gospod profesor Škerl tu. (Njemu je hotela prevzeti korekturo.) Ker pa ni bilo nikogar, sem si pričesko nekoliko popravila.«

Cveta jo je srečno odnesla. Slišala je samo to, da konferenčna soba ni za to, da bi si hodile gojenke lase popravljat. Korekture pa ni opustila, samo opreznejša je bila, da je nihče ni več zalotil.

»Usmiljena« in »postrežljiva« Cveta mi je to šele pozneje povedala, ko je bila že poročena in je »zločin« že zastarel.

V šolskem letu 1918/19 so se na naši šoli zgodile zelo važne spremembe. V marcu smo izgubili ravnatelja Macherja. V jeseni se je podvrgel operaciji, ki pa ga ni rešila. Dobil je začasen bolezenski dopust, ki je pa postal trajen. Z njim sem izgubil ljubega tovariša, dà, lahko rečem, prijatelja. Na grobu sem mu govoril v imenu liceja in Slovenskega planinskega društva kot ravnatelju in planincu. Tovariši so mi rekli, da sem bil med govorom ves blede. Verjamem. Bile so besede žalosti, ki sem jih govoril prijatelju v grob, in prišle so mi iz srca.

Z Macherjevo smrtjo je bila usoda liceja zapečatená. Kakor se je njemu morala umakniti višja dekliška šola, tako je realna gimnazija njega pokopala. Takoj naslednje šolsko leto je bil ukinjen prvi licej, odprli pa so prvi razred »mestne ženske realne gimnazije«. Jug, ki je bil po Macherjevi smrti imenovan za ravnatelja, pa je hotel pomagati tudi tistim, ki so hodile v višje razrede liceja, do gimnazijske mature. Zato je poleg realne gimnazije ustanovil začasno tudi tako zvano »reformno gimnazijo«, ki se je pričela s 5. razredom. Vanjo so lahko vstopile deklice, ki so dovršile četrti licej. Zato so novi razredi rasli ko gobe iz tal, z njimi seveda tudi število učnih moči, moških in ženskih, vsakovrstne kvalifikacije od ljudskošolske

učiteljice do profesorja s fakultetno izobrazbo. V nekaterih razredih »reformirane gimnazije« je bilo skoraj več profesorjev kakor učenk. Mislim, da ne trdim preveč, če pravim, da se je takrat začel konec realne gimnazije, čeprav se je šele rodila...

Na magistratu je zavel nov veter ter odpihal malodane tretjino profesorskega zbora in nekaj razredov reformne gimnazije, katere so smatrali mestni očetje zaradi nepravilnega razmerja med številom učenk in učnih moči za luksuz.

Mislim, če bi bil ta veter še naprej vlekel, bi bila mestna ženska gimnazija še danes popolna in krepka. Toda veter je ponehal in zavod se je začel zopet bohotno širiti, prebohotno za mestne finance. Jaz sem slutil v tej rasti njen pogin in se nisem motil. Danes je nekdanj tako močen zavod samo še »torso«, to pa prav zato, ker je prebujno rasel. Podoben je drevesu, ki prehitro in preveč rodi ter se zaradi tega posuši.

Odkrito povem, da mi je žal zanj...

Doživel sem na njem vendar marsikaj lepega in prijetnega. V najlepšem spominu sta mi ostala zlasti dva izleta.

Osma je »izletela« na binkoštnj ponedeljek na Golico po narcise ter me prosila, da sem šel z njo. Zvečer je bilo na jeseniški postaji vse živo. Z največjo silo sem priboril svojim izletnicam poseben prostor v vlaku. Že na postaji niso imele miru pred fanti, ki so vanje silili, potem pa so še hoteli v naš oddelek. Zato smo bili prav veseli, ko smo se odpeljali z Jesenic. Upali smo, da bomo imeli slednjič mir pred vsiljivci.

Pa vstopi v Lescah mlad fant ter sede naravnost med dekleta.

»Prosim, gospod,« mu pravim z zadnjimi ostanki miru in vljudnosti. »poiščite si prostor v sosednjem oddelku, saj vidite, da je tu zaključena družba.«

»Pa meni je tu bolj všeč. Jaz sem rad med dekleti.«

»Še enkrat vas prosim, da se odstranite.«

»Kaj pa, če se ne? Ali se boste poslužili brahijalne sile?«

»Dà, če ne greste zlepa.«

»Prav, pa poskusite!«

Tisti večer sem bil že kakor ognjenik, ki išče odprtine, da bi izbruhal, kar je v sebi nabral. Zato sem fanta z največjim veseljem zgrabil in ga iztiral iz oddelka. Priznati moram, da se ni posebno upiral. Bil je, kakor sem pozneje zvedel, šele prvo leto na univerzi in je zato imel v kosteh še gimnazijsko disciplino. Ko sem kar vidno olajšan sedel na klop, so se vse deklice veselo zasmejale.

»Staninega bratranca ste vrgli ven.«

»Ste čisto prav naredili,« je rekla Stana. »Kaj pa hodi sem! Jaz sem se kar skrila v kot, da me ni zapazil.«

Potem smo imeli ves čas do Ljubljane mir.

V šolskem letu 1924/25 sem bil razrednik v četrti A. S tem razredom sem se prav dobro razumel. Zato sem deklicam, ko so me prosile, da bi jih peljal za majniški izlet na Golico, rad ustregel. Ker vem, da je lažje peljati koze čez zelnik kakor dekleta čez zelene

trate, kjer jih vabijo cvetlice, sem jim že v šoli strogo prepovedal med potjo na Golico trgati narcise.

Ko smo prišli k Sv. Križu in so zagledale prve cvetke, sem jim bral na obrazih, kako jih mikajo. Pa so se vendar premagale, da niso niti ene cvetlice prinesle na vrh.

Kako pa je bilo nazaj grede?

Na neki lepi, z narcisami posuti jasi sem sedel na štor ter jih pasel kakor sv. Izidor svoje ovčice. Prigovarjal sem jim, naj bodo pametne, naj si vsaka natrga samo majhen šopek, pa ni hotela nobena pametna biti. Ko sem jih bil pripeljal na pašo, je bila vsa jasa bela narcis, ko sem jih pa odgnal, je bila popolnoma zelena.

Ker se nam je mudilo, so se spravile v vrsto, korakale in si pele tisto o »regimentu«, ki pa so jo zase prikrojile:

»Četrta A po cesti gre,
pa njen razrednik zraven je.
Pa njen razrednik se izmed vseh spozna,
zelen, zelen pušelje 'ma.
Pa le naj ga ima, o le naj ga ima,
saj ga mu je dala četrta A.«

Na jeseniški postaji je bilo vse polno ljubljanske mladine, ki se je vračala z izleta domov. Dijaki so kar silili v dekleta za narcise. Potem pa jih je na vsaki postaji nekaj prišlo pod okna: »Oh, gospodična, dajte mi kako narciso!«

Pa jim ni bilo za narcise, ampak samo za nagajanje, dokler je ni eden iztaknil.

Ker je bila velika žeja, so se nekatere v Kranju preskrbele z vodo. Mija je ravno nastavila steklenico na usta, da bi pila, ko se pojavi zopet neki fant pod oknom. Postavil se je v pozo kakor kak »junaški tenor« ter zaklical: »Gori, gori!«

»Kje?« jih nekaj pol radovedno pol prestrašeno vpraša.

»Tukaj!« se odreže naš junak ter položi roko na srce.

»Potem je pa treba gasiti,« pravi Mija ter ga polije z vodo, ki sicer ni bila namenjena za gašenje srčnega ognja.

»O, škandal!« je zaklical fant ogorčeno ter izginil v svoj voz, ker se je začel vlak že pomikati. Dijaki so pa to tako zamerili, da ni bilo potem nikogar več po narcise.

Iz IV. A jih je po mali maturi zelo malo prišlo nazaj na zavod. Šle so drugam, nekatere celo na humanistično gimnazijo. Zato mi je ravnatelj Jug v začetku naslednjega šolskega leta očital, da se je moj razred »razletel«. No, leto pozneje sem se tudi jaz »razletel«.

Vsa leta svojega službovanja sem vedno in povsod sprejel vse ure, kar so mi jih naložili. V nekem šolskem letu sem imel celo 52 tedenskih ur. Zato ni čudno, da se me je sčasoma pometila radovednost, kako je katehetu pri srcu, če ima na primer samo 16 tedenskih ur pouka. Ko sem zvedel, da je dr. Kotnik zelo postrežljiv gospod, sem mu obesil zadnja dva razreda umirajočega liceja. To je bilo zanj

kakor nalašč, ker je navajen v Leonišču umirajočim lajšati zadnje ure. Ko pa je licej izdihnil, je gospod prav drage volje prevzel višjo gimnazijo in tako sem prišel do zaželenih 16 ur. Zdelo se mi je, da sem že v pokoju.

O dolgu pravijo: »Začni ga, delal se bo pa sam.« Isto velja o lenobi. Začni lenariti in lenoba bo sama rasla. Dveh prostih dni na teden sem se čudovito hitro navadil in kmalu se mi je obudila želja, da bi imel sedem prostih dni na teden. Misel, da bi šel v pokoj, me ni več pustila in konec šolskega leta 1925/26 sem se res tudi jaz »razletel«.

Pa ni bila samo lenoba kriva, veliko več je bila kriva mladina. Z novim rodом, ki je prišel po vojski v šolo, se nisem mogel razumeti. Zdelo se mi je, da je prišel z njim kar nekak drug duh na gimnazijo. Ko so me v I. A deklice vprašale, zakaj grem v pokoj, sem jim takole odgovoril: »Kdaj ste še slišale, da je šel kdo rad in prostovoljno iz hiše, kjer se mu je dobro godilo? Če bi se jaz pri vas na gimnaziji dobro počutil, bi tudi ostal, pa se ne. Tako na primer je nedelja Gospodov dan, zame je dies irae, dies amara valde, dan jeze, dan velike grenkosti, ko vidim v cerkvi redke vrste, ko bi morale biti goste. In v šoli? Če bi bile lene, pa mirne, bi rad potrpel z lenobo, če bi bile nemirne, pa bi znale, bi mislil, naj le nagajajo, da le znajo. Toda ve se slabo učite, poleg tega pa še ne daste miru, da moram s silo vzdrževati disciplino: tega sem se pa naveličal. Rajši grem.«

In sem šel. Bil pa je še drug vzrok, da sem se odločil, da pojdem v pokoj.

Ko sem nekoč tovarišu dr. Moletu potožil, da je povojna mladina lena, razvajena in nedisciplinirana, mi je rekel: »Meni se pa zdi, Janko, da je ta mladina prav taka, kakor je bila ona pred vojsko, samo ti si se predrugučil, postal si bolj siten in nepotrpežljiv.«

Po šoli sem te besede premišljeval in prišel do zaključka, da je siten in nepotrpežljiv učitelj mladini in sebi v pokoro. Ko sem prišel domov, sem se usedel k mizi in napisal prošnjo za upokojitev.

Rešena je bila konec decembra leta 1925. Poučeval sem pa še do konca šolskega leta.

Ko je dve leti pozneje moj naslednik dr. Kotnik hudo zbolel na očeh, sem se za tri mesece vrnil na šolo, 25. decembra leta 1927. sem pa dal »liceju« za vedno slovo.

KAREL MAUSSER:

Prošnja

Dekle, črne so tvoje oči
kakor tolmun pod vrkami.

Moje so tihe in plašné
vse bolečine skrite v njih spé.

Dekle, skrij oči v bele dlani,
da bolest v mojih ne zaihti.

„Grobovi tulija...“

(Spominu † mladih pesnikov in pisateljev)

K tej skupini pesnikov in pisateljev,* ki so delovali ali stopili v literarno življenje že pred vojsko, spada nadalje Andrej Čebokli (1895—1925), doma iz Kreda na Goriškem. Njemu je smrt na bojišču sicer prizanesla, vendar pa je kmalu potem podlegel bolezni (jetiki), ki si jo je bil nakopal na raznih frontah. Kakor pripoveduje njegov rojak in prijatelj, pesnik Joža Lovrenčič, v nekrologu (S, 1925, številka 236), je tudi Čebokli »prijemal za pero« že, ko je bil še gimnazijec v Gorici. Sprva je pisal pesmi, izmed katerih jih je nekaj priobčil v »Zori« leta 1915./14. psevdonimno in s pravim imenom, medtem ko je svojo prvo povestico »Podlogarjev Tine« objavil istega leta v »Ljubljanskem Zvonu« pod psevdonimom »Andrejanov«. S svojim pravim bistvom se je pojavil šele po vojski, ko je začel priobčevati krajše črtice v »Domu in svetu«, »Mladiki« ter v »Almanahu katoliškega dijaštva za l. 1922«. Teh spisov resda ni veliko, vendar pa so ravno njegove črtice nad vse značilne za nastopajočo generacijo in pomenijo nemara najčistejši izraz našega ekspresionizma v prozi. Izmed njih naj omenim samo nekatere, kakor: »Velikonočno pismo«, »Otok živih«, »Otrok gladu«, »Mrtve roke«. Poleg vojaškega okolja, ki pa mu služi le za okvir človeške tragike, posebno ljubi naravo, katere čistost poudarja — podobno kakor Ivan Cankar v »Podobah iz sanj« — nasproti človeški pokvarjenosti in brezdušnosti: laži, lakomnosti, sovraštvu in uboju. Za pisateljevo idejno usmerjenost so posebno značilne besede v prologu k »Peklu na zemlji«: »Človek, vstani!« Pa tudi sicer nam njegovi spisi pričajo, da je bil Andrej Čebokli kot pisatelj predvsem klicar novega človeka, ki naj bi bil boljši, čistejši in plemenitejši.

Po letih nekoliko starejši je bil Ivan Sadar (1890—1926), ki pa se kot bogoslovec ni udeležil svetovnega pokolja. Bil je doma s Cerovca pri Litiji, umrl pa je na Koprivniku v Bohinju, kjer je bil nazadnje župnik. Ivan Sadar pripada tistemu pokolenju katoliških pisateljev, ki so zrastle iz »Zore« in »Doma in sveta«, potem ko se je l. 1914. spremenil iz družinskega lista v literarno in umetnostno revijo. Tisto leto je tudi Ivan Sadar v tem listu priobčil več svojih pesmi (Enolično življenje, Jutranja, Oranže pojo, Skozi predor, Zadnja ura): napisane so v slogu, ki razodeva nekak prehod od impresionizma k ekspresionizmu. Morebiti je nanj, če sodimo po teh pesmih, nekoliko vplival Joža Lovrenčič, ki je bil tedaj največji obli-

* Pričujoči spis upošteva le leposlovne pisatelje, čeprav nam je ugrabila smrt v tej dobi še celo vrsto mladih talentov z raznih drugih področij. Tako smo po vojski izgubili poleg slikarja Josipa Gorupa tele esejiste in znanstvenike: Franja Čibeja, Stanka Vurnika, Pera Pajka in Klementa Juga.

kovni revolucionar v našem pesništvu. Pozneje se ni več oglasil, če izvzamemo »Nikolajev večer« in »Legendo« v »Mentorju«. Že po smrti je izšel njegov opis procesije »Na žalostni gori« (S, 1958, št. 128.) In vendarle je bil avtor izredno delaven, kakor priča zapuščina: obsega namreč več zbirk pesmi, dnevnikov, pripovednih spisov, verzificiranih dramatskih dialogov po svetopisemskih motivih in celó ljudsko igro »Grajski hlapec«. Kajpada so to po večini neizoblikovani osnutki, ki pričajo o »mrzličnem snovanju« tega pisatelja, ki je bil hkrati slikar in je napisal tudi nekako kroniko v obliki dnevnika z naslovom »Sledovi mojih stopinj«. Tine Debeljak, ki je napisal doslej najizčrpnjšo študijo o njem, primerja te dnevniko z »Vzori in boji« J. Debevca in pravi, češ da so »za rast in hotenje, vzore in boje te generacije čudovito resnično in umetniško zanimivo« napisani.*

In tako prehajamo sedaj k avtorjem, ki so nastopili šele po vojski. Med njimi je najvidnejši pesnik Srečka Kosovel (1904 do 1926). Že kot dijak je kazal ne le veliko zanimanje za literaturo, ampak tudi nenavadno duševno gibčnost in življenjsko delavnost. Sodeloval je v najrazličnejših krožkih, izmed katerih naj omenim n. pr. »Cankarjev krožek«, prav tako pa tudi pri raznih dijaških listih. Med njimi je najpomembnejša »Lepa Vida«, v kateri so bile tiskane prve Kosovelove pesmi. Pozneje se je oklenil zlasti revije »Mladina«, kateri je bil sourednik. Značilno pa je, da je priobčeval v nji samo svoje članke in eseje, ki so bili po večini borbenega značaja in so ne le pomembni kot avtorjeve osebne izpovedi, ampak v nemajhni meri razodevajo miselnost vsega povojnega pokolenja. Pesmi pa je medtem priobčeval največ v Finžgarjevi »Mladiki«, razen tega pa tudi v »Grudi«, »Ženskem svetu«, »Domu in svetu« in »Ljubljanskem Zvonu«. Vendarle pa je zanimivo, da je teh objavljenih pesmi ne samo malo po številu, ampak po večini niti ne predstavljajo njegovih najboljših stvaritev. To je tudi vzrok, da so šele njegove posmrtno »Pesmi« (1927), posebno pa še »Izbrane pesmi« (1951) odkrile vse bogastvo Kosovelove tvornosti.

Te pesmi pričajo, da je mladi pesnik doživljal vse muke, skozi katere je moral povojni človek iskati pot do svoje podobe, obenem pa so tudi dokaz nenavadne pesniške nadarjenosti, čeprav se je Kosovel nemara preveč oklepal tradicionalnega načina izražanja. Poleg pesmi s pokrajinskimi motivi, ki so ponajveč zajeti s Krasa (»Bori«), najdemo v njegovi poeziji zlasti veliko pesmi religiozne (»Psalm«, »Bog«) in socialne vsebine (»Starka za vasjo«). Prav tako pa so za Srečka Kosovela značilne tudi pesmi, v katerih izraža upor zoper krivice življenja ali vero v novega človeka. Kot idealist in oznanjevalec nove »mistične resničnosti« (»In trudno človeštvo bo vseokrog / zbrano in sredi njega: Bog«) je posebno rad pesniško oblikoval tudi vizijo propada materialistične Evrope (»Ekstaza smrti«). Najpretresljivejše pa so nedvomno pesmi, v katerih se ta »romar na

* Prim. članek T. Debeljaka: »Ivan Sadar, Ob drugi obletnici smrti« (S, 1958, št. 126), od koder sem zajel večino podatkov o avtorju.

goro« izpoveduje iz skritih globin srca, kjer se je boril s trpljenjem, usodo in smrtjo, ki jo je menda slutil, saj pravi nekje:

»Vsi bodo dosegli svoj cilj,
le jaz ga ne bom dosegel...«

In zdaj naj kar tu imenujemo Branka Jegliča (1905—1920), ki je bil Kosovelov prijatelj in tovariš na ljubljanski realki. Bila sta tako rekoč rojaka: medtem ko je bil Srečko Kosovel doma iz Sežane pri Tomaju na Krasu, pa se je Branko Jeglič rodil v Gorici. Njegovo živo zanimanje za literaturo izpričuje dejstvo, da je ustanovil dva dijaška lista, »Iskrice« (v Trstu) in »Kres« (v Ljubljani), kjer je priobčenih tudi največ njegovih slovstvenih poskusov. Vendarle pa je stopil že tudi v javnost: s pesmimi, ki so jih objavili »Lepa Vida«, »Zvonček« in »Dom in svet« (Človek in odlomek iz Klavirja, l. 1920.), razen tega pa tudi s spisi v prozi, ki jih najdemo v »Zvončku«, goriški »Mladiki«, »Slovincu« in »Jugoslaviji«. Njegove stvari resda nimajo še trajne vrednosti kakor Kosovelove, vendar pričajo o veliki ljubezni do poezije.

Dva res talentirana začetnika sta bila Jože Piber (1910—1921) in Aljoša Tomažin (1901—1925), ki sta obadva izšla iz vrst katoliškega dijaštva, s čigar zgodovino je njuno delovanje tesno povezano.

Zlasti Jože Piber je bil delaven član »Razora«, srednješolske organizacije, kateri je bil tudi predsednik. Iz letnega poročila za leto 1920./21., ki »se je dalo natisniti« — s posvetilom dr. A. Bonaventuri Jegliču — »za spomin na dni, ko se je iz svetovnega materializma dvigala katoliška mladina«, spoznamo veliko delavnost mladega osmošolca: samo v organizaciji je imel od 28. XI. 1920. pa do 2. IV. 1921. nič manj kakor šest predavanj; iz njih je razvidno, da se je Piber zanimal v prvi vrsti za socialna vprašanja. To se vidi tudi iz njegovih pesniških poskusov, ki jih je priobčeval v dijaškem listu »Polet«, nato pa že tudi v tiskanih glasilih: v »Zori« (1919, 1920) ter v »Zori-Lučič« (1920/21). To velja zlasti za pesem »Naš jok«, medtem ko je v drugih (Megla, Pred zlatim tabernakljem, Meditacija) prišlo do izraza pesnikovo religiozno čustvo ter prva doživetja ljubezni. Razen tega je priobčeval pesmi v »Treh labodih« (V noči) in v delavskem listu »Novi čas«, kjer je 30. aprila 1921. izšla njegova »Majska pesem«, ki jo moramo šteti med prve zglede povojne socialne borbene poezije. Vendarle pa tudi Pibrove pesmi še ne kažejo izrazite pesniške individualnosti, ampak so bolj priča, da je njihov avtor šele iskal svojo podobo v vsebinskem, zlasti pa v oblikovnem pogledu, kjer se čutijo najrazličnejši vplivi od župančiča do Podbevška. Verjetno je, da je nanj vplivala tudi poezija češkega socialnega pesnika Petra Bezruča. Odveč je ugibanje, kam bi se bil pesnik nadalje razvijal, da je živel: po mojem mnenju bi ga pri tem razvoju močno ovirala njegova preveč razumska narava. Bržkone pa smo s Pibrom izgubili ne samo pomembnega kulturnega delavca, ampak tudi temperamentnega kritika, kakor ga nam je pokazalo njegovo poročilo o XIX. umetnostni razstavi v Jakopičevem paviljonu (S. 1921).

Mnogo subtilnejša pesniška narava je bil Aljoša Tomažin.

ki je iz »Domačih vaj«, glasila dijaškega društva »Palestra« (pozneje »Razor«) v zavodu sv. Stanislava, stopil — ne da bi se bil poprej oglasil, na primer v »Mentorju« ali v »Zori« — kar v »Dom in svet«, ki je leta 1920. prinesel prvo njegovo objavljeno pesem »To so moji tihi spomini...«. Razen v tem listu je priobčeval svoje pesmi tudi še v »Mladiki« in »Almanahu katoliškega dijaštva za leto 1922.«. Tomažin je predvsem lirik, ki pa je zanj značilno, da poleg vtisov iz narave (Jezero, Ko noč se črna dotakne streh) rad obdeluje tudi nabožne, zlasti svetniške motive (Oznanjenje, Frančišek Asiški, Anton Padovanski), vendar v njih ne prihaja toliko do izraza osebno religiozno čustvo, ampak so mu tudi taki motivi v prvi vrsti povod za razmah njegove pesniške domišljije. Največja vrednota Tomažinovitih pesmi je nemara prav v slikovitosti izraza in podobe, ki spominja na artizem nemških modernih likirov (Hugo von Hofmannsthal, Rainer Maria Rilke in drugi). Kljub nadarjenosti pa ima človek ob branju njegovih pesmi vendarle vtis, da je bil avtor prekmalu zadovoljen s samim seboj in da se ni Bog vedi kako poglobljal bodisi vase, bodisi v skrivnost ustvarjanja samega. Pokopan je na Dunaju (Osrednje pokopališče), kjer se je tudi rodil, čeprav izvira njegov rod z Dolenjskega.

Izrazita pisateljska osebnost pa bi najbrž postal Janez Okorn (1901—1925), ki je umrl kot četrtoletnik v ljubljanskem semenišču, kamor je vstopil po dovršeni gimnaziji v Kranju, kjer je bil učenec Ivana Preglja. Pregljev vpliv se pozna tu in tam tudi v spisih tega nadarjenega in svojskega začetnika. Bil je izredno plodovit in je pisal pesmi, balade v prozi (Pregelj!), povesti, razprave, kritike, misli itd. Menda se je oglasil najprej v »Jugoslovanu«, če so le njegovi spisi, ki so izhajali v tem listu pod psevdonimom Miroljub (»Zvezda velikega genija«, »Pravljica o svobodi«, »Kitajska legenda« itd.). Posebno pridno pa je sodeloval pri »Mentorju«, v katerem je v letih 1921—23. objavil lepo število pesmi (Sv. Tarzicij, Ob ugaslih ognjiščih itd.), povest »Pogrebci«, več krajših črtic (»Balade«, »Balada o carjeviču Ivanu«), dalje »Skice iz svetovne« (O Dickensu, Slowackem itd.), misli — po zgledu Ivana Preglja in Franceta Bevka — z naslovom »Kosci razbitih kristalov« in »Klasje, ki sem ga nabral po žetvi«, vrhu tega pa še nekaj kritik (n. pr. o »Žalostnih rokah« A. Vodnika) in podobnih stvari. Posebno zanimivi so odlomki iz cikla »Orient«, ker nam kažejo njegovo veliko zanimanje za vzhod, zlasti za krščansko Rusijo. (Preden je vstopil v bogoslovje, je baje nameraval na orientalsko akademijo). Isto se vidi tudi iz legende »Kraljestvo duhovnika Janeza«, ki jo je objavil v »Križu na gori« (1924/25). Razen tega je sodeloval še pri »Mladosti« (psev. Jože Strehar) in v »Almanahu katoliškega dijaštva«, kjer so izšle njegove pesmi »Duša«, »Introitus« in »Dvogovor«. Vse njegove pesmi pričajo, da smo z njim najbrž izgubili svojskega religioznega pesnika, ki je skušal najti skladnost med filozofsko mislijo in pesniško lepoto.

Naj navedem h koncu še nekaj bolj ali manj nadarjenih avtorjev. Izmed njih je bil najpomembnejši pač Lojze Golobič (1902 do 1954), ki je »mnogo pisal in pesnil« (J. Šolar) že v »Domačih vajah«

in se je pozneje kot pripovednik uveljavil zlasti v »Vigredi«, kjer je — pod psevdonimom Lojze Županov — priobčil več krajših povesti in celó dve celoletni povesti. To sta »Olgina povest (1929) in »Bela srca« (1934), katere konca ni več doživel. Zanimiva je posebno zadnja »Povest učiteljice Majde«, ki je resda pisana z vzgojnim poudarkom, a vendar priča, da je avtor s pridom prebiral moderno književnost. Z njo se je Golobič oddolžil zlasti svoji ožji domovini, Beli Krajini, katere bogato folkloro je spretno uporabil v tej povesti. Posebno zanimiv je opis svatbe v šestem poglavju (»Svatovanje«). Razen tega se je pisatelj izkazal tudi kot urednik kulturne rubrike »Slovenca« in je bil eden izmed redkih delavcev na področju našega narodopisja. Gojil je zlasti živahne stike s Hrvati in dopisoval Akademiji znanosti in umetnosti v Zagrebu. Mnogo manj umetniško nadarjen je bil Janez Jeretina (1894—1921), čigar pesmi v »Mentorju« (1921-25) kažejo več ljubezni do poezije kakor resničnega oblikujočega duha. Značilno zanj kot človeka pa je, da je najrajši opeval motiv materske ljubezni (prim. Mentor XII., 26, 57). Javnosti neznan je ostal Cene Kopač (1907—1925), ki pa je bil zadnja leta pred smrtjo »najplodnejši pesnik« šentviških »Domačih vaj«, kakor pravi J. Šolar (»Ob srebrnem jubileju«, 224), ki ga nadalje takole označuje: »Bil je rahlo, a ne posebno globoko čuteča narava; njegove pesmi so izliv pojemajočih naravnih sil iz predsmrtno slutnje, polne hrepenenja in otožnosti«. Semkaj spada naposled še Draga Krajnc-Beloglavec (1904—1937), pesnica »Vigredi« in »Mladike«. Njene pesmi so deloma impresije iz narave, deloma pa miselnega in ponekod celó poučno vzgojnega značaja. Oblikovno pa je najrajši hodila po potih pesniškega izročila prejšnjih dob (Mladika, 1937, str. 153).

MIHAEL VODEB:

Molitev

O, Gospod,
ki si nas v teh temnih dneh na svet poslal,
ki svojo Luč si v naših srcih vžgal —

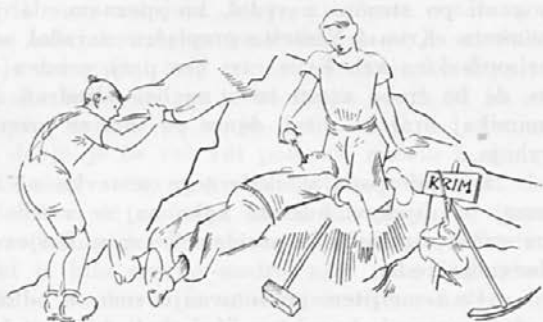
o daj, da še Ljubezen Tvoja v nas se razplamti,
o daj, da v njeni čistosti zgori
vse, kar je v nas prstenega...

O daj, da bomo plamenice za svoj čas,
luči Ljubezni Tvoje in Resnice...
In daj, da v našem čistem ognju vse zgori,
kar tlači in mori ljudi,
da kralj vseh src boš samo Ti,
o Kristus, Kralj Ljubezni, Kralj Luči!

Kemijska ekskurzija na Krim

»Polnoč je odbilo v stolpu nunske cerkve, ko smo jo obloženi in obteženi mahnili proti cilju.« Tako začenja poročilo o naši lanski ekskurziji na Krim zapisnikar, ki ni bil to pot nihče drugi ko romantično navdahnjeni, za avanture vedno pripravljene četrtišolec in povrh še ponavljalec, čigar imena pa ne smem po nemarnem imenovati. Marsikaterega dijaka je že gostoljubno sprejel Krim, ta kot grški Olimp oblikovani orjak rakitniško-bloške planote, in se ga tudi prej ali slej srečno odkrižal, mi pa smo mu sedeli in čepeli na vrhu ves božji dan ter mu tolkli, razbijali, vrtali in pokali po temenu še vse huje, kot se to vrši po šolskih klopek za časa velikega odmora. Da kar takoj povem: na Krim smo šli praktično preizkušat naše teoretsko znanje iz kemijskega poglavja o eksplozivnih snoveh. Smodnik in dinamit, trotil in ekrazit je na poti na Krim zavzemal večji del naših nahrbtnikov, ki so sicer na potovanjih napolnjeni s štrucami, klobasami in podobnimi zemeljskimi dobrotami. To pot so bili pravcate mine, bombe in granate. Hvala Bogu! Priprave za izlet so se končale brez rešilnega avta in kirur-

gičnega oddelka in globoko mi je odleglo, da ni sredi pota zmanjkalo potrpežljivosti molekulam nitroglicerina in se niso od jeze razpršile v atome sredi Ižanske ceste, ki je sicer ravna kot ravnilo, a že itak razrita kot bivša soška fronta. Dva tedna pred izletom sta Žane in Jaka dve uri vsak dan tolkla in mešala v možnarju smodnik, čeprav ju je pri tem poslu ovirala gospodinja, ki ji kar ni hotelo v glavo njuno zatrjevanje, da imata za domačo nalogo izdelati več kilogramov Schwarzovega praška, ki je neki izvrstno zdravilo za razvoj spomina, tako potrebnega pri učenju lirskih, epskih in domoljubnih pesmic. Zapisnik vsebuje dve dolgi strani točnega opisa, kako in kaj je treba napraviti, da se iz glicerina solitrne in žveplene kisline izcimi Nobelovo olje, ki je tako strašna snov, da se je celo dijak ne upa izdelovati v spalnici. Trije udeleženci našega krimskega podviga, po vsem mestu kot pretepači razvpiti člani kurjevaškega nogometnega kluba, so jo izdelovali v votlini nekega drevesa nad vojaškim streliščem. Da v naši mladini ne le tli, ampak kar plamtí ukaželjnost, o tem naj pričajo naslednji odstavki iz zapisnika, čigar verodostojnost je izpričana s podpisi vseh udeležencev.

»Vso strmo tomišeljsko pot nismo počivali niti enkrat. Dasi se je vsak šibil pod težkim tovorom, ni bilo slišati niti enega vzdihljaja malodušja, potrnosti ali lakote, te sicer tako nadležno prijetne dijaške spremljevalke. Držeč se pregovora, da je previdnost mati modrosti, smo kajpak tudi tu stopicali več metrov oddaljeni drug od drugega, kajti če bi se kdo prismodil, ni treba, da bi zletel v zrak še njegov drug. Temno je še bilo kot v rogu, a tudi v tej strmi goščavi smo iskali pot brez luči in — česar nam šola nikdar ne bi mogla dopovedati — je storil to vsak prostovoljno ter si vso pot ni zapalil niti čika cigarete.«

Tu vpleta zapisnikar primerjavo našega pohoda z nočnim zalezovanjem sovražnika na fronti. Moral se je zares že do dna vživeti v vlogo zalezujočega vojaka, ker tako prostodušno prizna, da se je skoraj sesedel od strahu, ko se je nekako sredi klanca tik pred njim spustila v beg velikanska pošast, ki pa skoraj gotovo ni bil krimski medved, ampak jelen. »Kaj bi storil, če bi se zver zakadila vate?« Na to vprašanje odgovarja brez olepšave: »Zabrisal bi ji nahrbtnik pod noge, potem pa zbežal.« Tak junaški odgovor bi zbudil v drugačnih okoliščinah vse drugačen odmev, tu pa ga je pogoltnila krimska tema.

»Ravno sem premišljeval,« nadaljuje zapisnikar, »kaj bo rekla mama in kako bo bendil oče, ko bosta zaznala, da sem zopet izginil z doma, kajti od profesorja zahtevano dovoljenje staršev, da se smem udeležiti današnjega izleta, sem napisal in podpisal sam, ko me iz neprijetnih misli zdrami še neprijetnejši vik in krik. Groza in strah! »Gorim, gorim!« je kot zblaznel vpil in rjul nekdo iz sprednje patrolje. Že sem odpenjal raz sebe nahrbtnik, hoteč ga vreči v grmovje, sebe pa pognati po strmini navzdol, ko spoznam, da je odmev kriv, da slišim »Gorim« namesto »Krim!«. Namesto preplašen navzdol, sem se ojučunačen pognal navzgor in prisopihal na vrh Krima tri ure prej, preden druge dni sploh začnem misliti na to, da bo treba vstati in v naglici odjadrtati v šolo. O sončnem vzhodu sem že marsikaj bral in slišal, danes pa sem se prepričal na lastne oči, da sonce zares vzhaja.«

Ker ne spada v okvir tega sestavka ne opis Krima in njegove okolice, še manj pa dijakovi nasveti, kako naj se v šoli poučuje zemljepis, zato preskočim tri strani zapisnika in preidem k zapisnikarjevemu poročilu o glavni točki našega dnevnega reda.

»Po temeljitim posvetovanju smo se odločili, da preizkusimo svoje moči in znanje najprej na oni ogromni skali, ki je stala prav na vrhu Krima in je bil na njej napis: S. P. D. — Krim 1107 m. Torej zdaj pa na delo! Na skalo se je usedel, prav za prav prilepil z vso težo telesa Žane, z obema rokama močno oprijel sveder in ga z ostrino navzdol navpik postavil na skalo. »Si gotov?« — »Sem, a še enkrat vama zabičim: udarjajta po svedrovi glavi in ne udrihajta po moji butici!« In začelo se je... Prvi je mahnil po svedru z deset kilogramov težkim kladivom Boltavzarjev Pepe z Viča in v kamen se je izdolbila prva zarez. Žane se je že pri prvem udaru izkazal za vrtalnega mojstra, svedra namreč ni še naprej tiščal v kamen, ampak mu po pravilih posadil konico križem čez razo in ga uravnal za drugi udarec. Toda, ojoj! Ferencovo kladivo, nič manj težko od Pepetovega, je z vso silo teže in zamaha zdrknilo ob svedru preko Žanetovih prstov Ferencu naravnost na piščal desne noge. Vzrojil je od jeze in bolečin Žane, Ferenc pa od bolečin in sramote omedlel. Pol ure in še več je trajalo, preden smo Ferenc z vodo in žganjem obudili k življenju. Ko se je zavedel, je bilo njegovo prvo vprašanje, če je kladivo ostalo še celo. Lagal bi, če bi trdil, da nas je nezgoda količkaj vznemirila ali celo oplašila, saj nam ne morejo do živega niti dušni in telesni pretresi, ki jih doživljamo vsak dan kot neizogibno posledico šolskih dolžnosti. Ni se še posušila kri na Žanetovi roki, ko je naša prva delovna trojica že nadaljevala z vrtanjem, in to zdaj s še večjo vnemo, kot se je pričelo, a tudi z večjo pazljivostjo in varnostjo. Ej, pa dasi je trdota jekla sedem, trdota apnenca pa komaj tri, je sveder vendarle kaj počasi prodiral v krimski vršiček. Tik-tok, tik-tok... In zapelo je Bog ve še kolikokrat tik-tok, preden se je jeklo zarilo v apnik en sam centimeter globoko. Po vsakem izvrtanem centimetru se je izvršila izmena minerjev, tako da so prišli na vrsto k svedru in kladivu ter se dodobra

prepotili vsi razen moje malenkosti in profesorja, ki sva oba bolj rahlega zdravja ter umeva gracioznejše sukati jezik in pero kakor pa kladivo. Živimo v dobi lova za rekordi, zato smatram za poročevalsko dolžnost omeniti dejstvo, da se je najbolj odrezala skupina Janez-Jaka-Berdajs, ki je centimeter globoko izvrtala v pičlih petih minutah. No, saj se pa je tudi njen tik-tok vrstil za tik-tokom, kot tolče klopotec v viharju. In udarci so padali s tako gromozansko silo, da se je glava na svedru vidno ploščila. Po pravici povem, da se mi je kar meglilo od strahu, kdaj bo lopnilo po Jakcu, ki je v šoli sicer trdoglav, a temenica njegove lobanje vendar pri najboljši volji ne bi vzdržala Berdajsovega zamaha s kladivom.

Vrtanju mine je sledilo polnjenje ali »basanje« mine, opravilo, ki zahteva strokovnega znanja, izpričanega vsaj z dobro dovršenim nižjim tečajnim izpitom. Za prvega minerja ni bil nihče drugi kot Ferenc, ki že nekaj let zalaga vse veselilne odbore v Rožni dolini in okolici z lastnoročno izdelanimi raketami. Kar veselje ga je bilo opazovati pri tem zanimivem poslu. V izčiščeno mino je skoraj do polovice nasul smodnika, postavil nanj zabijalo, ki je krajšemu vrtalnemu svedru podoben železen drog, nato pa nabijal po njem vse dotlej, da se je smodnik močno stlačil. »To je treba znati!« je zabrundal bolj sebi v priznanje ko drugim v pogum, kadar je dobro opravil kako delo. »To je treba znati« — in že je od klopčiča odrezal meter vžigalne vrvice ter jo — to je treba znati — z enim koncem potisnil do smodnika, tako da je je še več kot polovica molelo iz mine. V mino je zopet nasul smodnika, in sicer — to je treba znati — zdaj prav do vrha, nato pa ga z zabijalom in kladivom še močneje stlačil kot prej. Na vprašanje naivnega četrtošolca, zakaj smodnik pod udarcem ne eksplodira, je Ferenc pomilovalno zavil oči proti nebu, ki je bilo azurno modro, nato pa pričel mino zabijati, kar je — to je treba znati — strokovni izraz za operacijo, s katero se mina zalije s cementno malto, oziroma — kot je naredil naš izvedenec — z drobci opeke, ki jih je v mini stlkel in stlačil v čep, trd kot je trda skala ali še trši.

Ko je bila mina zabita, je sledilo najslovesnejše opravilo — zažiganje mine. Iz žepa je Ferenc junaško potegnil vžigalec, o, kaj še! — svoj junaški pipec in z njim zarezal konec vžigalne vrvice tja do sredine. Zakaj? Zato, ker je to treba znati. Zdaj pa pozor, kajti zadeva je dozorela do eksplozije. Kdo bo zanetil? Žrebali smo... Ironija usode je izbrala prav mene, da zapalim vrvico in kot Titan razbijem mogočno skalo v kose, koščke in odkruške.

Ker je zapisnikar v naslednjem odstavku precej navzkriž z resnico, naj povem sam, kako in kaj je bilo potem. Slovesno smo mu izročili škatlico vžigalic in ga točno poučili, kako naj napravi, da bo prav. Ko je potrdil, da vse razume, je ostal pri skali, drugi pa smo se z vikom in krikom razbežali tja do roba goščave, kjer si je vsak poiskal varen zaklon in zavetje pred ploho kamenja, ki se bo zdaj zdaj usulo po krinskem vrhu. Vsi smo z napeto pozornostjo gledali tja proti skali in ušel nam ni iz vida najmanjši gib našega junaka, ki je čepel ob njej in čakal, da na dano znamenje izvrši od usode poverjeno mu nalogo. »Zapali! Korajžo, Janez! Zažgi!« Nekaj časa je še okleval, potem pa se le ojunatil, s tresočo roko prižgal vžigalico, se z njo bliskoma dotaknil vžigalne vrvice, nato pa se jadrno spustil v beg, ko da bi mu gorelo za petami, in zmagoslavno rjovel in rjul »Živio mi!« Pridrvel je s tako silo do bukke, za katero je skrit čepel Ferenc, da ga je kar obrnilo in vrglo na tla, kot je dolg in širok.

Še nekaj trenutkov in zagrmelo bo, da se bo Krim stresel prav do Iške vasi. Ena... dve... tri... deset... Naštel sem do dvajset, a še nič. Čim dalje sem štel, tem tiše je postajalo vse naokrog v napetem pričakovanju trenutka, ko bo zdaj

zdaj zabobnelo in se zamajala zemlja. Ko smo kot vkovani vsak v svojem zaklonu že deset minut drhteli od samega pričakovanja, kaj, kdaj in kako bo, tedaj se izza bukve oglasi Ferenc: »Saj nesrečnež sploh zapalil ni! Grem jaz pogledat.« In Ferenc se je bliskoma dvignil iz zaklona ter se skokoma pričel približevati skali, kakor vojaki naskakujejo sovražnika, ki ga hočejo pregnati iz njegovih postojank. Na vsakih deset korakov se je vrgel na trebuh, ker kaj se ve, če je vžigalna vrv le zapaljena in se bo skala blagovolila razleteti ravno sedaj njemu v glavo ali trebuh. Kaj kmalu je došel do cilja in se prepričal, da je bila opreznost odveč, kajti zapisnikar je sicer res prižgal vžigalico, a se v razburjenosti pozabil z njo dotakniti smodnika v vrvi. No, česar ni storil zapisnikar, je strokovnjaško izvršil Ferenc, in to s tako naglico, da niti opaziti nisem utegnil, kdaj in kako. »To je treba znati«, je zamrmral, ko je prihrumel v zaklon, kjer je zapisnikar ril z glavo v zemljo bolj iz sramu nad svojo blamažo kot iz strahu, da mu utegne v naslednjem trenutku prifrčati v glavo več stotov težka kamnita bomba.

V zapisniku stoji dalje: »Kot sem se dobro zavaroval za širokim deblom košate bukve, že se je dvignil vrh Krima visok steber temnosivega dima, takoj nato pa je zagrmelo, da je zemlja vzvalovila, in po pobočju se je vsula ploha kamenja kot ob vulkanskem izbruhu. Ako bi se bil skrnil le četrť metra bolj na levo, pa bi me bil pogodil prav v glavo kamnit izstrelak, ki se je bil zaletel v krošnjo bukve in se tu odbil s tako silo, da se je kar zaril v zemljo. Čim je kamenje prenehalo deževati, smo zapustili skrivališča in se z gromovitim hura zagnali na vrh. Groza in strah, kakšno razdejanje! Od prej tako mogočne skale je preostalo le še nekaj razpokanih kamnov, nad katerimi se je še valil gost dim, zmes plinov, ki so nastali med pravkar izvršeno veličastno reakcijo. To je bil zares kemijski poskus, ki je zbudil naše zanimanje. Zapomnili si ga bomo vse žive dni, četudi bomo že zdavnaj pozabili enačbo, v smislu katere se je bil vršil.

V goreči želji, da tu vrh Krima praktično izvršimo, kar nam je šola vbijala v glavo le s kredo na tabli, smo pričeli s pripravami, da za smodnikom preizkusimo dinamit, izdelek kurjevaške trojice, in vidimo njegove učinke. Za drugo žrtev naše znanstvene vneme smo si izbrali orjaški parobek jelke, ki je rastla ob robu vrhnje jase in je bila nedavno podžagana. Ravno nam je Ferenc vneto razlagal, kje bo treba parobek navrtati in kako je treba ravnati z dinamitom, da je njegov učinek čim groznejši, ko se iz bližnje goščave oglasijo razburjeni glasovi: »Stoj pri priči! Da se mi ne ganeš, sicer streljam!« Prestrašeni smo se spogledali, v naslednjem hipu pa, kot bi trenil, pobrali šila in kopita ter čez drn in strn izginili s pozorišča našega tolikanj zanimivega udejstvovanja. Do sape smo prišli v Tomišlju in tu šele mogli ugotoviti, da smo pustili na Krimu marsikaj iz našega užitnega in neužitnega tovara, ki so se ga prav gotovo polastili naši zasledovalci in ga bodo uporabili proti nam kot corpora delicti.

Epilog. Dva dni po našem izletu je bilo v časopisih priobčeno poročilo iz Preserja: Na sledu vlomilski tolpi. Ko so včeraj tukajšnji lovci sledili medveda, ki v krimskem pogorju povzroča občutno škodo zlasti kmetom iz prijazne Planinice ter plaši turiste, so začuli močan pok, prihajajoč z vrha Krima. V zli slutnji, da so jih prehiteli izanski lovci in jim izpred nosa odnesli lovsko trofejo, so se takoj pognali na vrh, tu pa v svoje nemalo presenečenje preplašili tolpo rokomavhov, ki so zadnje čase postali prava nadloga krimskim vasem. Skoraj ni dvoma, da so na Krimu razstrelili železno blagajno, ki so jo, kakor smo zadnjič poročali, odnesli nekemu tukajšnjemu trgovcu. Da so jih lovci povsem presenetili, priča zaloga vlomilskega orodja, razstreliva in pokradenega živeža, ki ga niso utegnili odnesti, eden je celo pustil dijaško legitimacijo, ki bo oblastem najboljši kažipot pri zasledovanju nevarnih individujev.

In konec? No, na tega sem najbolj radoveden jaz, ki sem pustil na Krimu vse evice in odlikovanja v dijaški knjižici — sebi v sramoto, krimskim lovcem v smeh in zabavo.«

Zadnji odstavek zapisa, ki se začneja: »Profesor, prej tako navdušen zagovornik delovne šole, ne mara niti več slišati o dijaških ekskurzijah in podobnih podvigih,« ter se konča s stavkom: »Jaz in moji tovariši se bomo že kako izmazali iz preiskave, on jo bo pa skoraj gotovo dobil pod nos« — sem iz razumljivih vzrokov — konfisciral.

IVAN ČAMPA :

Poletje šole in ljubezni

Poletje šole in ljubezni

Julijsko sonce je pripekalo z vso silo. Kmetje so že zdavnaj poželi zgodnje vrste žita, ječmen in rž. Težko pšenično klasje pa se je še sklanjalo po njivah in valovilo v vetru kakor tekoče zlato. Kmetje so se veselili pridelka, obenem pa so se prav v teh soparnih dneh bali kakšne hude ure. Vročina je bila tako huda, da si slišal, ko si šel med njivami, kako pokajo zoreče žitne bilke, in videl, kako se srši zrelo klasje. Iz zemlje so pekoči sončni žarki kar vidno srkali poslednjo vlago in videlo se je, kako migota razgreti zrak nad poljem in po hribih. Na nebu ni bilo najmanjšega oblčka, a ljudje so se strahoma ozirali na sever in jug, kajti v tej vročini bi se najmanjša meglica na nebu lahko spremenila v pogubonosno pošast, ki bi bruhala na polje uničujoče ledeno zrnje. V tej bojzani so hiteli, da bi žito prej ko prej spravili s polja, zato je bilo po njivah vse živo.

Gospod Jakob Zabukovec, pri katerem so stanovali letalci, je imel poleg gostilne tudi veliko posestvo. Ob cesti v Velike Bloke se je stezala dolga in široka njiva, na kateri je zorela Zabukovčeva pšenica. Ko se je gospod Zabukovec dopoldne peljal mimo, je utrgal več klasov na raznih delih njive, jih zmel med dlanmi in z zobmi pregriznil nekaj zrn, da bi videl, če že hrustajo. Kljub temu, da pšenica ni bila še popolnoma zrela, se je v strahu pred hudo uro le odločil, da bo popoldne poslal žanjice na njivo.

Po kosilu je na njivi kar gomazelo. Kakšnih deset pisano oblečenih žanjic se je sklanjalo nad klasje in urno želo. Bile so tako hitre, da sta jih hlapca, ki sta vezala snopje za njimi, težko dohajala. Komaj zaznaten vetrc je pihal od

Metulján. Razpaljenim obrazom, ki je silila kri vanje, in prepotenim životom je to kaj dobro délo.

Kmalu za žanjicami so prišli po cesti proti Velikim Blokam letalci, ki so bili namenjeni na Bradatko. Dopoldne niso letali, ker so morali popravljati eno izmed letal, ki ga je prejšnji dan pokvaril debeluh Savnik, ko je ob pristanku trčil z desnim krilom ob zemljo in zlomil v njem nekaj reber. Tako so imeli s popravljanjem vse dopoldne precej dela.

Vsem se je čudno zdelo, kako da gre poleg Staneta danes na hrib tudi Julče. Ko pa so prišli do Zabukovčeve njive, je bila uganka takoj rešena: med žanjicami sta bili tudi Marija in Slavica...

Marija je bila oblečena v zelenkasto kmečko obleko, ki je imela črn modrček in ošpetelj iz snežno belega organdija. Prijetno zelene barve je bil tudi predpasnik in trak, s katerim je imela prevezane svoje črne lase. Prikupna je bila v tej obleki, ki se je lepo skladala s njenim umirjenim in resnim značajem.

Vse drugače opravljena je bila Slavica. Njena obleka je bila cigansko rdeča. Da bi bila zares prava kmetica, se je pokrila tudi z živo rdečo ruto, ki si jo je zavezala pod brado. Bila je kakor živo srebro in po svojstveni obleki se je razločevala od drugih žanjic. Kljub temu, da ni bila vajena kmečkega dela, se je prav vztrajno pomikala po njivi z drugimi vred.

Ko so prišli mimo letalci, jih je že od daleč pozdravila s prešernim smehom. Videla je, kako so nekateri fantički kar zadržali, ko so jo zagledali. To jo je podžgalo, da jim je nekoliko ponagajala.

Mariji je bilo nerodno, ko je videla, da gresta z njimi Stane in Julče. Vsakega posebej bi bila morda rada srečala, pred obema skupaj pa jo je bilo skoraj sram. Zato je le bežno pozdravila, nato pa se takoj sklonila nad žito in žela dalje.

Zdelo se je, da bi se fantiči z letalom najrajši ustavili kar pri žanjicah. Stanetu pa je bilo nerodno stati sredi ceste in kmalu so se odpravili dalje.

Šele ko so vsi pregreti prišli na vrh hriba, so opazili, da se je Julče nekam izgubil. Ostal je na Zabukovčevi njivi in poskusil s hlapcema vezati snope. Kmalu pa se je naveličal dela, češ da ga boli hrbet, in sedel je v jamlič ter se pogovarjal z žanjicami, zlasti z Marijo. Dekle je bilo v silni zadregi. Vedela je, da se Stanetu ne bo zdelo prav.

Julčetovo vasovanje sredi njive je pri letalcih zbudilo obilo smeha in marsikatera pikra je padla na njegov račun. Staneta pa je tedaj, ko je opazil, da je Julče ostal na njivi, tako nekaj zbudilo v prsih, da mu je bilo, kakor bi mu sredi vročine padla mrzla snežinka na srce. Samo za trenutek je imel ta občutek, potem pa mu je srce zaplalo v nekem čudnem nemiru in ves je bil zmeden.

Kakor v sanjah je dajal povelja. Prvi let je imel Milče Potočnik, ki so mu dejali »Srček« in o katerem je bilo znano, da je do ušes zaljubljen v Slavico. Kakor bi trenil, je sedel na letalu in se pripravil za odlet.

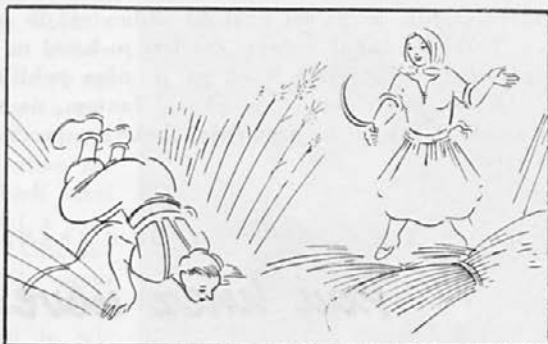
»Če Bog da, se bom zdaj postavil,« si je mislil in prijetno mu je bilo ob zavesti, da ga bo videla tudi Slavica.

Za pristanek mu je Stane odkazal dolgo ornico, ki se je stezala ob Zabukovčevi njivi. Milče je sklenil, da bo skušal pristati blizu žanjic.

Komaj pa je letalo zdrknilo in se dvignilo z zemlje, je Stane kar oledenel od groze: opazil je, da pasovi, s katerimi bi se moral Srček privezati na aparat, prosti bingljajo po zraku. Trdno je bil prepričan, da se bo vsak trenutek zgodila nesreča, in kakor brez glave je tekkel po hribu, da bi lahko takoj priskočil na pomoč.

Srček, ki je naredil v zraku dva krasna zavoja, pa niti opazil ni, kakšna nesreča mu preti. Samozavestno je letel in si prizadeval, da bi pristal na odkazanem mestu. Že se je spuščal k tlom in se trudil, da bi letalo naravnal na ornico, a letalo je drselo svojo pot tik nad Zabukovčevo pšenico. Milka je kar pogrelo, ko je začutil, kako napete žice kosijo zrelo klasje, in grozna mu je bila misel, da bo pristal sredi najlepšega žita.

Ko so žanjice opazile, v kakšni nevarnosti so, da jih ne zatnejo žice, so se zvikom razbežale na vse strani. Prav v tistem trenutku pa je Milče precej trdo pristal, in ker ni bil privezan, ga je vrglo z letala s tako silo, da je kakšnih pet metrov dobesedno zaplaval med žitom in nazadnje z glavom poril po zemlji. Ko je s krvavim nosom vstal, se je znašel tik pred Slavico, ki se mu je smejala na vsa usta. Smejali so se mu tudi vsi drugi in ga obkročili, da jim ni mogel uiti.

V tem so pritekli tudi Stane in drugi letalci. Stanetu so se od razburjenja tako tresle noge, da je moral sedeti. Z velikim trudom so nato letalo, ki se je precej poškodovalo, spravili na cesto. In ker so vedeli, kako je nerodno Srčku, so zapeli kitico himne, ki so jo pred kratkim sami zložili:

»Bloška živela dekleta,
ki poživljajo nam kri!
V mislih nanje više leta
vsak, ki srček ga boli.«

Besedo »srček« so posebno poudarili in Milče bi se bil najrajši vdrl v zemljo od sramu. Nerodno pa ni bilo zaradi nezgode samo njemu, temveč tudi Stanetu. Takoj je stopil k Mariji in ji dejal:

»Gospodična Marija, oprostite, da smo napravili tako škodo. Takoj bom stopil h gospodu očetu in mu poravnal. In,« je pristavil tiše, »rad bi, da bi se zvečer kaj videla.«

Marija je zardela in pokimala. Le zastran lepšega je dejala:

»No, saj ni take sile. Nesreča se vsak čas lahko primeri.«

Nato so se letalci s polomljenim letalom vrnili domov. Ni jih minila dobra volja in so se šalili vse do vasi. Srčka so si pošteno privoščili. Ta pa je potihem sklenil, da jo bo pobral v Ljubljano, kajti zdelo se mu je, da nikakor ne more prenesti tolike sramote.

*

Stane je Julčetu zelo zameril, ker je ostal na njivi in se ni prav nič zmenil za druge. Grdo je bilo, da se ni prav nič oziral na skupnost in tako dajal fantom slab zgled. Zato je sklenil, da ga bo ob priliki opozoril na njegovo nepravilno početje.

Takoj nato pa je prešinila Stanetovo glavo misel na Marijo. Kaj je z njo, kaj je z njim? Ponovno si je zastavil to vprašanje in nikdar si ni znal odgovoriti nanj. Vendar je hotel jasnosti o vsem in sklenil je, da se zvečer pogovori z dekletom. Jasno mu je bilo samo to, da ni več oni Stane, ki je imel samo en ideal: letala, temveč da se je v njegovo srce prikradel proti njegovi volji nekdo, ki mu je pretil, da mu ukrade srčni mir in ki ga lahko ovira na njegovi poti. Kljub temu mu je bila neznosna misel na odpoved. Hotel je, da postane to lepo čustvo nekakšen pogon, ki ga bo gnal do vedno večjih uspehov.

Težko je čakal večera. Zvedeti je hotel od Marije, kaj ima z Julčetom, kajti negotovost, v kateri je živel, ga je silno peklila.

Ko so prišli domov, je ukazal fantom, da so šli popravljat letalo, sam pa se je umaknil v sobo in premišljal, kako bo zvečer zastavil besedo, da bo šla Mariji do srca.

(Dalje.)

PROF. S. KRANJEC:

Prvi knez nove Bolgarije

Letošnje leto je jubilejno leto za Jugoslavijo in druge l. 1918. nastale države, ki so v tej jeseni praznovala svojo dvajsetletnico. Naša soseda Bolgarija pa je obhajala letos kar dva jubileja: 60 letnico osvobojenja izpod pet sto letnega turškega jarma in 50 letnico popolne državne neodvisnosti. Bolgarskim borcem za svobodo so šele ruske zmage v vojni s Turki l. 1877.—78. prinesle končni uspeh. Spomladi leta 1878. je bila v sanstefanskem miru ustvarjena Velika Bolgarija, ki naj bi segala od Donave do Egejskega morja in od Črnega morja do Drima. Boječ se prevelikega ruskega vpliva v tej Bolgariji, sta Anglija in Avstro-Ogrska dosegli, da je bila že meseca julija na berlinskem kongresu občutno zmanjšana. Kneževina Bolgarija, ki je plačevala le davek sultanu, je obsegala samo ozemlje od Balkana do Donave ter Sofijsko planoto, tako imenovana Vzhodna Rumelija ob Marici je pa ostala turška provinca, vendar je dobila lastno upravo s krščanskim guvernerjem.

V novi kneževini so takoj izvolili »veliko narodno sobranje«, ki je zborovalo v starodavni prestolnici Trnovu. Najprej so sklenili zelo liberalno ustavo, nato pa je bilo treba voliti prvega vladarja. V soglasnem navdušenju so spomladi leta 1879. izvolili za kneza komaj 22 letnega Aleksandra Battenberga, ki je izvolitev tudi sprejel, ne da bi slutil, kako čudno bo vplivala na njegovo nadaljnje življenje. Kajti nova Bolgarija s svojim prvim knezom ni imela sreče, pa tudi njemu je ni prinesla. Usoda tega vladarja, ki je imel kljub svoji mladosti lepe zmožnosti in najboljšo voljo, ni ne s političnega ne s človeškega stališča zavidanja vredna.

Izvolili so ga največ carju Aleksandru II. Osvoboditelju na ljubo, čigar žena je bila knezova teta. Njegov oče, princ Aleksander Hessenski, je bil Nmec, mati pa neka poljska grofica, vendar ni znal knez nobenega slovanskega jezika in se je šele v Sofiji s trudom naučil bolgarščine. Nasprotje med Rusijo in Anglijo, ki je bila leto prej na berlinskem kongresu povzročila zmanjšanje in razdelitev Bolgarije, je postalo za prvega bolgarskega kneza usodno. Ker se ni maral čisto podrediti ruskemu vplivu, se je zameril ruskemu carju, pri tem pa dobil seveda oporo v Angliji.

To oporo je dobil tem laže, ker je angleška kraljica Viktorija simpatičnega Aleksandra Battenberga zelo cenila in sta bila že dva njegova brata člana njene rodbine: eden je bil oženjen z neko kraljičino hčerjo, drugi z neko njeno vnukinjo. Tudi zanj je imela kraljica Viktorija nevesto že izbrano, in sicer svojo vnukinjo Viktorijo, hčer Viktorije, žene nemškega prestolonaslednika Friderika Viljema. Najmlajša Viktorija je bila z načrtom svoje babice popolnoma zadovoljna, skoraj še bolj pa njena mati, ki ga je energično skušala uresničiti. Toda vse tri Viktorije so delale račun brez krčmarja, ki ni bil nihče drugi kot železni kancler Bismarck. Njegova politika je zahtevala prijateljstvo z Rusijo in tega ni smela skaliti nobena nepotrebna zamera, najmanj pa kaka ženitev. Tudi stari cesar Viljem je popolnoma soglašal s svojim kanclerjem, tem bolj, ker mu Aleksander zaradi svoje matere, ki je bila samo grofica, ni bil čisto polnopraven ženin. Toda cesar je bil star in nevestina mati je mislila, da se bo po njegovi smrti lahko vse uredilo, ko bo sama postala cesarica. Tudi ženin je ostal stanoviten in si kljub pritisku iz Berlina in Petrograda ni izbral druge neveste.

Nato so prišli važni politični dogodki. Jeseni leta 1885. so revolucionarji v Plovdivu oklicali zedinjenje Vzhodne Rumelije z Bolgarijo. Knez Aleksander je ponujeno vlado sprejel, kar so morale po njegovi zmagi nad Srbi priznati tudi velesile. Toda s tem se je bolgarski knez še huje zameril Rusiji, kjer je sedaj vladal njegov bratranec Aleksander III. Rusi so pripravili zaroto bolgarskih oficirjev proti knezu. Poleti leta 1886. so ga prisilili k odstopu in poslali čez morje. Večina naroda in armade pa je bila na Aleksandrovi strani. Že čez nekaj dni je protirevolucija ugnala zarotnike in poklicala Aleksandra nazaj. Ob vrnitvi je pod vtisom vseh prestanih neprijetnosti izgubil pogum in stavil svoj prestol na razpolago ruskemu carju. Ko mu je car odgovoril, da njegove vrnitve ne odobrava, se je Aleksander drugič in končno veljavno odpovedal bolgarskemu prestolu ter odšel domov. Bolgari so nato izvolili za kneza zopet Nemca Ferdinanda Koburškega, ki ga Rusija tudi ni marala in bi zaradi njega skoraj izbruhnila evropska vojna. Nazadnje se je pa le obdržal in on je bil tisti, ki je v svetovni vojni spravil Bolgarijo na nemško stran in ji s tem nakopal veliko nesrečo, sebi pa zaigral prestol.

Aleksander Battenberški kljub prizadevanju vseh treh Viktorij svoje neveste le ni dobil. Spomladi leta 1888. je nenadoma umrl 90 letni cesar Viljem I. in prestolonaslednik je kot Friderik III. nastopil vlado. Toda bil je že zapisan smrti: po 99 dnevni vladni je umrl za rakom v grlu. Njegova žena, nova cesarica Viktorija, je seveda skušala čas izrabiti in uresničiti ženitev svoje hčerke z Battenbergom. Toda spet je Bismarck z železno roko posegel vmes, kajti še zmerom je

računal z možnostjo, da utegnejo Bolgari poklicati svojega prvega kneza nazaj na prestol, česar se je tudi Rusija bala. Ko je zagrozil celo z odstopom, je bila ta ženitev za vselej pokopana.

Tako je visoka politika, kot se je že tolikokrat zgodilo, pokvarila življenjske načrte dveh mladih ljudi. Njuna nadaljnja usoda, se zdi, ni bila preveč srečna. Aleksander se je leta 1889. oženil s preprosto meščanko Ivano Loisinger in umrl že leta 1895. v Gradcu, komaj 36 let star. Njemu neusojena nevesta Viktorija pa je postala žena grofa Adolfa Schaumburg-Lippe, ki je umrl leta 1916. Kasneje pa je še enkrat na drug način razburjala evropsko javnost, ko se je kot 62 letna vdova leta 1928. poročila z dosti mlajšim ruskim pevcem Aleksandrom Zubkovim. — Aleksander ji je bil torej na vsak način namenjen! Umrla je že naslednjega leta 1929.

MIHAEL VODEB:

Jesen na planini

Belo, čisto belo je nebo
in kakor skozi goste pajčolane
rdeči prameni žarkov lijo
na breze, s sivozelenim dimom pretkane:
pastirji kostanj peko.

Čudno se je v megli zožil svet.
Komaj čez tri vrhe seže pogled,
do tja, kjer se je črna jata dvignila.
Glej, zdaj že v daljno sivino leti.

Stara Dima, vsa nemirna, nosnice širi:
veter z vrhov že po snegu diši...

JANEZ REMIC:

Življenje

S popotno palico sem preromal svet, ki nam ga je dal Bog.
Stopil sem na izprane skale in ob vodi za krajem sem videl tihi log.
Vse naše dobre živali sem srečal, kot za pastirjem so šle za mano.
Naše ponižne rože sem trgal in jih metal okrog sebe razigrano.
Ponoči sem videl hude strahove, podnevi se mi je sonce smejalo.
In v belo dekle sem se zaljubil in oče postal in dobil stvarco zalo,
ki je ročice iztezala in se z mojo dolgo brado igrala.
Ko sem umrl, je k meni na grob hodila in se ob kamnu z napisom jokala.

Fraze

Fraza pomeni prazno govorjenje, čemur pravimo Slovenci tudi besedičenje.

Fraza je nekaj podobnega, kot je plin; celo s smrdljivim plinom jo najlaže primerjamo. Raztegljiva je na vse konce in kraje, a je pri tem ni nič ne tu ne tam. Primerna je za vse, kar je živo ali mrtvo. Z njo se izražajo vsa dovoljena in nedopustna, pametna in nesmiselna, lepa in grda čustva. Najvažnejša je njena neotipljivost. Frazo lahko preobračaš sem ter tja in ne moreš reči, da pravi belo, in ne trditi, da govori o črnem. Vsaka stvar se da z njo povedati tako, da nihče ne ve, kaj pravi ali česa ne. Frazarjenje je bolezen in to nalezljiva in neozdravljiva bolezen. Se več, fraza je družabna bolezen, je najbolj razširjena bolezen in je najhujša bolezen, ki ima še to najčudovitejšo lastnost, da tistim, ki jo imajo, koristi in škoduje zdravim. Ravno zaradi zadnjega je to tako huda in pomembna bolezen.

Marsikoga obide ob kakem veličastnem ali važnem prizoru hrepenenje po oni neizmerni sreči, o kateri potem pravi, da on te sreče ne pozna in z nezmožnostjo zakriva nevednost. V neizmerni in neizrekljivi sreči je obseženo vse, kar bi moglo človeka razveseljovati in zadovoljevati, v resnici pa nihče, ki o njej govori, ne ve, kakšna je in kaj ima dobrega in lepega v sebi.

Pesnik nam opisuje trdo delo, ki ga gleda, pred oči nam postavlja pokrajino, ki umira zaradi tega, in zaključi z nekaj žalostnimi vdihmi oh, in glej, čitatelj pa naj voha, ali je pesniku hudo ob delavčevem trpljenju, ali pa mu je žal uničene prirode ali pa morda toži zaradi svoje nesrečne ljubezni, ki je zopet samo blesteč izraz za marsikakšno neumnost, vredno njegovih solz.

Pa pride kritik in govori o občutenosti pesmi. Pravi celo, da je pesem globoko občutena. Tisti, ki bere to kritiko, si misli, kako globoko čuteč je pesnik, ki vzdihuje ob pogledu na težko delo. Ali delavcu samemu ni težko? Pa pesnik nič ne dela in vendar trpi. Ravno zato naj ne vzdihuje tam, kjer njegovih vzdihov ni treba. Drugi čitatelj zopet smatra za globoko občutenost opis otožnosti pokrajine, ki bi jo sam ravno tako ali še bolj opazil. Tretji se muči, da bi dognal, kaj je to občutenost. Kritik je opravil svojo nalogo. Še sam angel z nebes ne bi toliko povedal z eno frazo.

Nekdo sodi o nečem, da je za nič. Če pravilno premostrimo izraz nič, vidimo, da pomeni to, česar ni. Nihče ne more trditi, da bi bilo kaj ustvarjeno tako kot to, česar ni. Z besedo »za nič« se izogne izrazu, ki bi kaj pomenil.

Mnogi so spoznali raztegljivost fraz in že uporabljajo fraze s frazami. Če kdo kaj trdi, s čimer se ne strinjajo, ga zavrnejo, da je to banalna fraza. V resnici je izraz banalna fraza ena najobičajnejših fraz. Pametno ne vedo odgovoriti in se skrijejo za frazo.

Vsi rabijo fraze. Vsi so bolni na tej bolezni. Zdi se jim imenitno, da so. O bolniku, ki bi se bahal s svojo boleznijo, bi rekli, da je norec. Oni se zavedajo, kako neumno je bahaštvo. Fraze so dandanes vsemogočni vladar. Fraze urejajo naše življenje. Fraze so tiste, ki imajo v sebi vse. Vendar: kakor so fraze prazne, tako je brez pomena življenje po frazah.

Ivan Cankar (1876—1918)

Ob dvajsetletnici njegove smrti.

(11. decembra 1918—1958)

Ivan Cankar je vsekakor najplodovitejši pesnik in pisatelj tako imenovane »slovenske moderne«. Njegovo delo sega namreč v liriko in epiko v poeziji, v prozi pa je napisal nepregledno vrsto črtic in no-

vel in romanov pa tudi dram. Nad četrto stoletje je bil naš najvidnejši in najboljši pisatelj, ki je vodil slovensko književnost iz 19. v 20. stoletje. S tem je pa že povedan ves njegov orjaški razvoj iz epigonske poezije po Prešernu in Gregorčiču, Jenku in Heineju v Aškerčev realizem, Govekarjev naturalizem, v zahodno evropsko dekadenco. Ta se je končno izlila v pravi Cankarjev svet — v novo romantiko, ki je glavna črta njegovih najboljših del.

V slovensko književnost je stopil Ivan Cankar že leta 1890, kot lirik-epigon, pa

ga je že leta 1893, njegov učitelj Franc Levce napotil v Aškerčevo epiko. Vse te njegove prve pesmi iz devetdesetih let so domoljubne in do neke mere tudi še precej pesimistične. A to smer je pod Aškerčevim in Govekarjevim vplivom kaj kmalu zapustil in krenil v svobodo, v delo, v stvarnost, ki se je njegovemu značaju vse bolj prilagala, saj je kaj kmalu iz njega zrasel najostrejši in najodločnejši kritik in satirik nezreljih in zaostalih takratnih naših razmer v književnosti, politiki in v vsi javnosti.

Preden pa je nastopil s tem delom, je iz dekadence, »navznoter obrnjenega naturalizma«, zapel svojo *Erotiko* 1899., ki je zbudila prav zaradi izredne sproščenosti, bohemstva in celo blasfemije mnogo prahu po Slovenskem. V drugi izdaji 1902. je sam to delo precej omilil.

Iz svobodomiselnosti Aškerčevega kova je Cankarja izpeljala materina smrt jeseni 1897. Ta smrt je dala Cankarju mnogo misliti — sam je grozo smrti občutil tako silno, da ga je obšel neki strah pred neznanim, onostranskim, večnim... In svoji materi je posebej posvetil lepo delo *Na klanecu* 1901., slikal jo je še v marsikaterem drugem delu. Povzpel se je preko nje do risanja trpeče slovenske kmečke in delavske žene in matere sploh in ji postavil prekrasen spomenik z zaključnim napisom v sklepu svojega labodjega speva in najlepše slovenske zbirke novel v — *Podobah iz sanj* 1917. leta.

Deset let življenja na Dunaju (od 1899. do 1909.) je Cankarju odprlo oči, da je zagledal velemestno življenje od blizu, a ga je hkrati seznanilo z Nietzschejevim »nadčloveškim« individual-

lizmom, Dostojevskega psihološkimi gledanjem ter Ibsenovo in Shakespearsjevo veličino umetnosti in lepote. Prvo — dunajsko velemestno življenje v Ottakringu — ga je približalo socialnemu življenju in kolektivnemu doživljanju in čustvovanju, drugo — svetovni velikani v filozofiji in umetnosti — pa so silili na nasprotno stran mogočnega osebnega življenja. Odtod razkol v Cankarjevem nadaljnjem življenju in knjižnem delu. Odsev tega razkola so predvsem njegova dela okrog leta 1900., posebno takratne njegove drame: Jakob Ruda, Kralj na Betajnovi in Za narodov blagor. Osnovna črta teh del je boj za etične vrednote v vsem življenju, tako v literarnem kot gospodarskem, družinskem kot narodnem. Cankar je postal in ostal glasnik etičnega individualizma. Vest mu je postala edino merilo za odločanje, kaj je prav in kaj je greh. Postava Jakoba Rude se pozneje pojavlja pri Cankarju v najrazličnejših povestih in črticah.

Predvsem pa se je Cankar v tem času bojeval za naravno etične vrednote v slovenski družbi in je zato z vso ostroostjo svojega satiričnega peresa bičal hinavce in farizeje, licemerce in zapeljivce, trdosrčneže in presite bogatine. Nasprotno pa je ljubil in tolažil vse ponižane in razžaljene, sirote in vagabunde, ki jih je naslikal celo galerijo v svojih delih: Knjiga za lahkomišelnice ljudi, Milan in Milena, Pohujšanje v dolini Šentflorjanski, Martin Kačur, Hlapci itd.

Zakaj je Ivan Cankar s tako ostro, včasih naravnost s kruto satiro bičal naše pokvarjene razmere? Ker je bil v globini svoje duše v najbolj skriti kamrici svojega srca ves umetnik. In prav zato je videl smisel svojega genialnega življenja v boju za resnico, dobroto in lepoto. Hotel je ves naš slovenski narod dvigniti v višine, kjer je kraljevala njegova velika osebnost. Bil je ves romantičen, ves poln hrepenenja po čisti lepoti, modri cvetki. S tega zrelišča moramo prav

za prav ocenjevati vse njegovo delo, vseh njegovih 56 leposlovnih del. Sicer na videz nosijo mnogotera izmed njih drugačno obleko, a če zaveso odgrnemo, se nam na dnu pokaže zmerom in povsod — pesniška lepota. Cankar je bil v svoji duši zmerom sanjač, glasnik romantične zavezanosti v lepoto in neskončnega hrepenenja po nji. Izmed vseh njegovih del se to zrcali posebno v Hiši Marije Pomočnice, Lepi Vidi, Za križem, Milanu in Mileni ter Kurentu; najvišje pa se je vse to povzpelo v Podobah iz sanj. V teh delih je jedro Cankarjeve umetnosti.

Na videz drugačno delo je njegov Hlapec Jernej, epohalno delo v naši književnosti, saj obravnava izrazito socialno gospodarski problem: pravico do posesti za hlapca, ki je pri hiši služil nad štirideset let — proti pravici gospodarjevega sinu. A težišče Cankarjeve umetnosti je tudi v tem delu drugje — ne v reševanju znanstveno socialno zamotanega vprašanja, temveč v sanji, ki jo beremo iz oči hlapca Jerneja, pa tudi iz oči drugih Cankarjevih bohemov in vagabundov, ubogih otrok in slabotnih ženskih postav. Prav teh pa srečamo pri Cankarju največ.

Tem svojim revnim, a hkrati tako ljubljanim osebam je v svojih delih vlival vero in upanje v boljše življenje, ki ga je že sam vse bolj in bolj gledal v transcendentalnosti, onstran groba. Iz svobodomiselnosti je po letu 1909. vse bližje prihajal Bogu in leta 1909. je že vzkliknil v Sarajevu na gori Trebeviću, od koder se mu je nudil prekrasen razgled:

»Luč je, Bog je, radost in življenje...«

In Ivan Cankar je iz socialnega demokrata in svobodomiselnega postal katolik — morda tudi iz zavesti, da je sin slovenskega naroda, ker je ta ves katoliški. Tako je narodov genij in glasnik sprejel narodovo vero, da je bil v resnici ves njegov, ves slovenski. Kot tak je napisal Podobe iz sanj s tremi prevažnimi postavami našega življenja, ki so: mati, domovina, Bog! To je zadnji Cankar-

jev »credo«, potem pa je iz rok prijatelja župnika F. S. Finžgarja sprejel sveto popotnico in se nato vrnil k Njemu, v katerega je veroval, vanj upal in ga vzljubil.

Pred dvajsetimi leti je umrl ta romar, ta slovenski popotnik z belo krizantemo v gumbnici, z vzdihom: Mati, domovina, Bog!... Umrl je naš veliki glasnik kul-

turne rasti slovenskega naroda, naš veliki umetnik, pa naš največji stilist in muzikus našega prelepega jezika. Umrl je telesno pred dvajsetimi leti, njegov duh pa živi med nami v knjigah, ki nam jih je dal in ki jih z mirnim srcem lahko postavimo ob stran velikim umetninam svetovne književnosti.

Francè Jesenovec.

Srce — prečuden stroj. Ali veš, da ti srce že izza rojstva bije — 70krat na minuto, nad 4500krat na uro in preko 102.000krat vsak dan?

Mrtva točka v etru. Letala britanske zrakoplovne družbe na črti Kairo-Partum so javila, da ni mogoč nikak radijski sprejem nad Dolino kraljev, kjer so odkrili tudi Tutankamonovo grobnico. Pariški učenjak Charles Nordmann pa je pojasnil, da Dolina kraljev ni edini kraj na svetu, kjer radio odpove. Takih »mrtvih točk« v etru je več; tako je skrajno težavna zveza po radiu z ladjami v območju rta Finisterre in tudi v Toulonskem zalivu so mesta, kjer radio popolnoma odpove. Tudi v Grenlandiji je prostrana pokrajina, kjer ni mogoča ne oddaja ne sprejem. Te mrtve točke v etru spravljajo z zvezo z elektromagnetičnimi polji, ki jih povzročata elektrizirani pesek.

»Slaba volja« — vsakih 25 dni? Če bi študiral »razpoloženje« ljudi in ga označeval s krivoljo, kakor to delajo pri bolnikih, bi mogel ugotoviti, kako se razvija »disponiranost« in »indisponiranost«. Po dr. Schmidt-Lambertu se da nastop »dni slabe volje« celo vnaprej določiti. Vsakih 25 dni je krivolja, ki kaže človekovo telesno in duševno stanje, naj-

niže. Tedaj je človek posebno slabo »razpoložen«. Med temi dnevi pa je »vzpon« in »padec«, kar da vse vpliva na uspeh ali neuspeh našega dela in prizadevanja.

Kako pa to? Nekje je umrl oče, ki je zapustil trem sinovom 17 konj, katere naj si razdele tako, da bi jih dobil najstarejši polovico, srednji tretjino, najmlajši pa devetino. Ko so očeta pokopali, so šli, da bi dobil vsak svoje konje, a bi se kmalu sprli, ker z delitvijo ni šlo. Polovica od 17 je bila vedno $8\frac{1}{2}$, tretjina $5\frac{2}{3}$, devetina pa $1\frac{8}{9}$! Kaj naj bi počeli? Ni jim kazalo drugega, ko da so šli k sodniku. Sodnik je bil znan po svoji modrosti. Poslušal je brate, ki niso vedeli, kako bi napravili, da bi jim ne bilo treba ubiti nobenega konja in bi vendar ne bili prikrajšani. Sodnik se je muzal, potem pa rekel, naj vzamejo njegovega konja in ga uvrstijo med svoje, nakar naj skušajo spet živali pravično razdeliti. Bratje so odpeljali sodnikovega konja in napravili, kakor jim je modri mož svetoval. In glej, nikakih težav ni bilo več z delitvijo: najstarejši je vzel devet konj — torej polovico, kar so jih imeli s sodnikovim; srednji jih je dobil šest — tretjino, najmlajši pa se je zadovoljil z dvema, to je z devetino, ki mu

jo je oče zapustil. $9+6+2=17!$ Čudili so se pa, da je sodnikov konj še ostal. Vrnili so ga gospodarju in bili veseli, da je dobil vsak več, kakor so spočetka izračunali, saj je imel najstarejši namesto $8\frac{1}{2}$ celih devet, srednji namesto $5\frac{2}{3}$ celih šest in najmlajši namesto $1\frac{8}{9}$ cela dva konja! — Sloves učnega sodnika je bil poslej še večji.

Ali veš, da je domovina kompasa Kitajska, kjer so ga poznali že leta 1165.; da so prve bucike izdelovali v Nürnbergu l. 1565.; da so Angleži prvi pisali s svinčnikom l. 1665.; da je Toricelli prvi meril zračni tlak z barometrom l. 1643.; da je uvedel Hill l. 1840. pisemske znamke; da je l. 1877. izumil T. A. Edison fonograf; da je l. 1769. Cugnot izumil avto na paro, avto na bencin pa Daimler l. 1885., Benz pa l. 1886.; da je opremo za potapljače oskrbel šele A. Liebe l. 1837. in da poznamo aspirin kot zdravilo po Dreserjevem preparatu šele izza l. 1899.? — a.

27.000 km na uro. Profesor Piccard pravi, da bi mogla letala v višini 15.000 m leteti s hitrostjo 700 do 800 km na uro. In raketa bi dosegla, kakor kažejo računi, celo hitrost 27.000 km na uro.

Lokomotive posebne vrste. V Avstraliji so razdalje tako razsežne, da je pri oskrbi železniškega prometa najbolj važna preskrba vode za napajanje lokomotiv, ker vodijo proge dostikrat čez ozemlje, kjer nima dovolj vode. Nemške družbe, ki so gradile lokomotive za avstralske železnice, so morale stroje tako izdelati, da niso potrebovali vode na vsej poti. Lokomotive imajo posebne naprave, kjer se para, ki jo lokomotiva porabi za pogon, zopet zgosti in znova črpa v kotel. Priprave, v katerih se para zgošča (kondenzatorji), zavzemajo precej prostora. Zato ima lokomotiva pred seboj priklopljen poseben voz s kondenzatorjem. Iz lokomotive pelje v kondenzator debel parni vod, obenem pa se odvaja iz kondenzatorja nastala voda po posebni cevi nazaj v kotel lokomotive.

To je starost. V Boliviji se nahaja eden izmed najdragocenejših spomenikov zgodovine: razvaline predzgodovinskega mesta Tihuanakua. Starost teh razvalin se ceni na 15.000 let! Mesto Tihuanakua je bilo že v razvalinah davno pred nastankom piramid. D.

Iščoči. Črtica in pesmi kažejo, da boste našli v kraljestvo poezije. Ako so to prvi poizkusi, potem upam, da bom mogel že iz prihodnje pošiljke kaj izbrati in priobčiti. Drugič pišite le na eno stran!

Vodopeški. Prvi dve sta vsebinsko lepi, a s tretjo vred oblikovno šibki. Jezik v pesmi ne sme biti prevsakdanji, dalje pazite za enkrat na enoten ritem v posameznih pesmih in še se zavedajte, da je dal že Stritar apostrofu slovo. Radoveden sem, kako se boste še razvijali.

Pelleas. Prav lepo pisano, a mesto te

sanjave bukolike bi rajši kaj realnejšega, kar bi se Vam gotovo tudi posrečilo. Mislim, da se boste poslej večkrat oglasili.

Es. Vaši rispetti me kar nič ne ogrejejo. Poleg iskanosti je v njih tudi dokaj prisiljenosti. Poskusite drugod!

V. B. Kar sem povedal, drži. Nemara bom »25 par« priobčil. Tudi »Zasmeh jeseni« je prav lep motiv, ki je čedno podan. Pesem bi mogoče bolj spadala v »Našo zvezdo«. O vsem se še pogovoriva!

Krški. Vaš opis, kako »dolenjski fantje preganjajo žalost«, ko stražijo ob mrliču, bi spadal kot prispevek o narodnih običajih v strokovno revijo. Z njim lahko nastopite tudi pri seminarških vajah, kjer dobite nadaljnja navodila, kako je treba take stvari zbirati in obdelovati. Po načinu Vašega pisanja sodim, da boste kdaj pisali še dobre ljudske povesti. — Pesem nemara o priliki opilim in priobčim. — Glede »Zank in ugank« Vam pa ne bom mogel ustreči, ker ste edini, ki jih ne mara. Le poglejte, koliko reševalcev se je to pot oglasilo! In premnogi še posebej zahtevajo, naj zanke ostanejo.

Sonja. »Poslednji sen« bom prihranil in ga o priliki priobčil. Oglasite se še!

Aleksandrovna. Lepo, da »Mentorja« niste pozabili. »Mimoza« kaže, da bi lahko še kaj lepšega napisali. Saj ni slabo, a zdi se, da ste ta doživljaj kar mimo-grede vrgli na papir. Škoda za motiv, ki bi zaslužil globlje in lepše obdelave!

Brazde. Kot vidite, sem nekaj izbral. Mislim, da bo še to in ono dobro. Obširneje spregovorim kdaj pozneje. Veseli me, da kažete vsi toliko zanimanja in da se z vso resnostjo pripravljate. Ko primerjam Vaše stvari z drugimi, ki jih dobivam, moram reči, da mi vzbujate najlepše upe. Krepko in pogumno naprej!

S. L. S. »Splavarji« ste pokazali, da znate s sočutjem opazovati trdo življenje, ki ste ga za začetek kar dobro podali. Seveda, spis ni nič več kot posrečena domača naloga. Sem in tja je jezik, zlasti v primerah, preveč papirnat, to se pravi iskan, narejen, kar vedno odbija. Pazite, da se poslej otresete te napake in da bo Vaša dikcija vedno v soglasju z motivom in nastopajočimi osebami.

Gez. Ob pesmi »Na planini« naj Vam povem, »ali se splača še nadalje ukvarjati se s to stvarjo?« Verzi Vam gladko tečejo, rime so dobre — to bi kazalo, da se še nadalje »ukvarjajte«, ali se bo pa »spllačalo«, boste že sami videli... Motivno pa morate že nekoliko s preveč uhojenih poti, da se ognete banalnosti!

L. P. Prvi dve kitici »Lipe« sta vsebinsko lepi, v naslednjih pa se Vam je vse zmaličilo, ko ste zašli v neokusno vsakdanjost. Oblikovno bi morali ostati vsaj na isti višini kot v prvi kitici. Rime, se zdi, Vam delajo težave. »Prijatelja grščine« naj za zabavo kar tu navedem:

Čudna pošast med nami straši.
Srečen res ni, kdor v kremplje ji pade.
Lomi jezike nam zver iz Helade.
Mnogim preseda že prav do kosti.
Grščina krvolok ta je strašan.
Theta, o glasek ti mi premili,
stokam, da Bog se naj me usmili,
preden izkašljam na beli te dan.
Spreganje — to vam zabavna je reč:
znaki časovni, razni augmenti
spredaj in zadaj in še akcenti —
jezik helenski se zdi mi odveč.

Mogoče se pa le polagoma sprijaznite z grščino in postanete celo navdušen humanist! — Najboljša je »Sv. Miklavž«. Če bo le prostor, jo nekoliko opilim in priobčim. Ako je ne bo v »Mentorju« letos, jo izročim »Vrtcu«, kamor bolj spada.

-o -ič. Vaša pesem »Za cilji« je s svojo opisnostjo in sklepnim naukom nekoliko preveč starinska, a jo nemara kljub temu o priliki priobčim.

cFo. Tudi Vaš pozdrav »Gorenjski« prihranim. Čeprav je neznamen in najbrž domača naloga, vendarle kaže, da se boste lepo razvili. Pristrčnost, ki jo diha, mi je všeč.

Enjec Dole. Ni, da bi priobčil, a upam, da se boste še oglasili in poslali kaj boljšega. Le ob Ketteju se učite! Pesem, ki ste mu jo posvetili, je dobra do zadnje kitice, katero bi lahko opustili.

Ž. Ž. Dve sem izbral in prideta najbrž prihodnjič na vrsto. Premalo dijaški? Kar dobim dobrega, vse priobčim. Da slabih in neokusnih začetniških prispevkov ne spravljam v list, tega mi pač ne bo nihče zameril.

Miljana. Še se oglasite in pošljite kaj več. Ob teh dveh sodim, da boste zapeli še mnogo lepših!

Marijan. S svobodnim verzom ste začeli. Zavaja Vas v gostobesednost in mestoma v neokusnosti. Svetoval bi Vam, da se držite starih oblik, ki še vedno najlepše pojo, ako jih obvladate, kakor je treba.

L. G. Mislim, da sem zadel, čeprav niste k rešitvi napisali pravega imena. Pesem priobčim. — Za »Sportni kotiček« sem vse poskrbel, a v tej številki le še ne more priti na vrsto.

Francoske križanke, ki jih bomo poslej priobčevali, se opirajo predvsem na francosko čitanko za V.-VI. razred. Kdor je v njej doma, mu reševanje ne bo delalo težkoč!

Poverjenikom. Letošnje število naročnikov ni doseglo še lanskega. Dajte, zganite se! Da boste imeli več veselja, spočam, da bo uprava razpisala za pover-

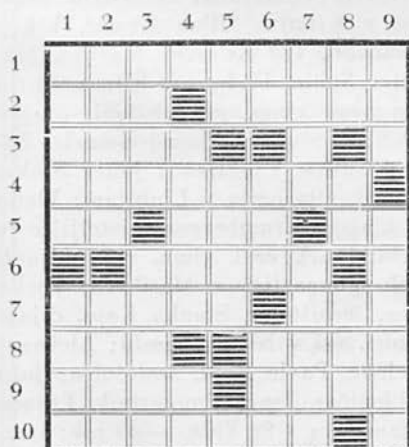
jenike posebne nagrade: smuči, potovanja itd. Podrobnosti izveste v prihodnji številki.

Naročnikom in dijaškim sotrudnikom. Kot vidite ob tej številki, je narastla na dve tiskovni poli. Uprava se je odločila, da bo »Mentor« poslej vedno izhajal v tem obsegu. Pridobili smo torej mesečno osem strani, radi česar ne bomo več tako v zadregi s prostorom. Urednik bo zato skušal ustreči vsem željam, da bi bil list vedno bolj pisan in zanimiv. Oglašajte se pridno, a tudi poskrbite, da bo število naročnikov tako narastlo, kakor uprava pričakuje. Doslej so se nekatere gimnazije res postavile, nekatere pa, ne, rajši molčim... Statistiko smo radi tega še odložili. Nemara bo prihodnjič taka, da bo vse prav!

Križanke in uganke

Mots croisés N° 1.

(P. S. — Ljubljana — 25 pik)

Horizontalno: 1 poète parnassien, 2 rivière et département en France, con-

sommées, 3 monarques, 4 petits animaux à six pattes, 5 deux consonnes égales, nous est toujours trop courte, carte de jeu, 6 mise en rimes, 7 titre d'une comédie de Molière, lieu de naissance de Henri IV, 8 sur les épitaphes, légume, 9 paradis, bête féroce, 10 grave.

Verticalement: 1 ville de France, époques, 2 quand nous sommes de bonne humeur, contraire de rempli, 3 ce que sont les Serbes, Croates et Slovènes après la guerre, ne pas réussir, 4 se dit de peste, négation, 5 pour encourager le cheval, haut d'un arbre, 6 régal de chien, boisson (orthographe allemande), petit animal qui nous importune en piquant, surtout la nuit, 7 celle que nous aimons le plus, mari et femme, 8 pronom pers., possessif, ce que nous respirons, 9 point cardinal, liquide pour faire l'or plus brillant.

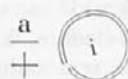
Črke

(Kosmač, Ljubljana — 10 pik)

DMVNVDEAIOO
NMSINTAMLIO
ENAESOVONNI
BJNBAETREEO

Črkovna podobnica

(Cene Štirn, Št. Vid — 5 pik)

Iz matematike

(Cene Štirn, Št. Vid — 15 pik)

$$(12 + 50) + (24 + 30) = (10 + 20) + 60 + (500 + 23)$$

Dokaži, da je pravilen račun!

Pike

(Kosmač, Ljubljana — 5 pik)

Rešitve pošljite do 24. decembra.

Nagrada za prihodnjič: 1. Fr. Bevk, „Zbrani spisi“ II. zv. 2. Fr. Jaklič, „Zbrani spisi“ I. zv.

Rešitev zank in ugank

1. **Literarna:** Jurčič, Cvet in sad. — 2. **Zlogovnica:** Izidor Cankar, Obiski; Ivan Pregelj, Bogovec Jernej; Narte Velikonja, Višarska polena. — 2. **Enačba:** Ideal naše duše je Bog. — 4. **Posetnica:** Občinski sekretar.

Vse so prav rešili (60 pik): France Modrinjak, kaplan, Loče pri Poljčanah; Ivan Hrastnik, brez navedbe kraja; Jož. Štor, šestošolec, Celje; Adolf Spiler, osmošolec; Leopold Čop, Ivan Tavčar, Bojan Vrtovec, sedmošolci; Fr. Vitrih, petošolec; Janez Čebul, Fr. Čeplak, dijaka, — vsi v Kranju; Milan Krušič, VII. c; Martin Silvester, Metelko Stane, VI. a; Fr. Garibadli, Ivo Kovačič, Marijan Merala, VI. c; Jože Bida, Danilo Pokorn, V. b; Peter Šubic, IV. b; Fr. Klinar, Mitja Mejak, II. b; Leopold Končan, dijak, — vsi na klas. gimn. v Ljubljani; Stojan Trošt, sedmošolec kl. gimn.; Alojzij Grozde, Alojzij Štupar, Alojzij Šercelj, Bogomir Bernot, Maks Jalovec, kl. gimnazijci, Marijanišče, Ljubljana; Janez Sraka, VII. c, Fr. Erzar, Silv. Drápal, VI. a, — III. drž. real. gimnazija v Ljubljani; Vlado Kolenc, V. b I. drž. real. gimn. v Ljubljani; Alojzij Krumberger, učiteljišče v Ljubljani; Sonja Kamušič, Nuška Nosan, tretješolki urš. real. gimn. v Ljubljani; Jože Frangež, Milan Ofentavšek, Mihael Vodeb, gimnazijci v Mariboru; Zorko Simčič, učiteljiščenik, Maribor; Janez Krumberger, šestošolec, Stanko Kapš, dijak, Fr. Cerar, Jože Strajnar, Franc Mlakar, četrtošolci, vsi v Novem mestu; Aleksander Štempihar, Cene Štirn, sedmošolca; Jože Jelenc, Pavle Rant, šestošolca; Jože Erman, Stane Gabrovec, Rudi Malavašič, Duše Pleničar, Janez Pungartnik, France Sirk, Lojze Bregant, I. DMK, vsi iz Zavoda sv. Stanislava v Št. Vidu. — 45 pik: Ivan Kodela, dijak, Dobrava 12, Celje. — Izžrebana sta bila Stane Metelko VI. a in Peter Šubic IV. b, oba s klas. gimn. v Ljubljani. — Metelko dobi knjigo »Jezdec na séreu«, Šubic pa »Kočo strica Toma«.

Vloge

na knjižice in tekoče račune
obrestujejo najugodnejše

posojila

dajejo proti zadostnemu
kritju

vrednostne papirje

kupujejo, prodajajo, lombar-
dirajo in posojajo

Hranilnica dravske banovine

Ljubljana • Maribor
Celje • Kočevje

KJE?

vse šolske knjige, lepo-
slovne in znanstvene?

KJE?

vse risalno in tehnično oro-
dje, barve, zvezke, svinč-
nike, računala, tintnike,
torbice itd.?

KJE?

po najnižji ceni pomožne
knjige, prevodi iz svetovne
literature, klasike itd.?

VSE

doblje v knjigarni in
trgovini

NOVE ZALOŽBE

V LJUBLJANI, KONGRESNI TRG 19

Največji slovenski denarni zavod

Mestna hranilnica ljubljanska

Lastne rezerve nad Din 26.000.000

Stanje 31. avg. 1938 Din 400.317.500

Vse vloge izplačljive brez omejitve.

Dovoljuje posojila proti vknjižbi.

Za vse obveze hranilnice jamči:

Mestna občina ljubljanska

Tudi to morate vedeti!

Med najmanj upoštevanimi panogami našega narodnega gospodarstva je v krogih slovenskega izobraženstva zavarovalstvo. Ni čuda. Saj niti 40 let ni tega, ko je bila ta važna gospodarska panoga izključna domena nenarodnega kapitala. In vendar se zbirajo tu ogromna denarna sredstva, glede katerih slovenski gospodarstvenik ne more ostati ravnodušen. — Še manj je mogoče razumeti, da mnogi slovenski izobraženci še vedno dovolj resno ne pojmujejo narodnogo-spodarskega poslanstva

Vzajemne zavarovalnice

Mladina, ki boš v kratkem prevzela odgovornost za vso našo rast, vedi, da je narodno zavarovalstvo med najvažnejšimi narodnostnimi življenjskimi funkcijami!

Šolske potrebščine

kakor zvezke, mape, peresa navadna in nalivna, svinčnike, risalni papir in risalno orodje, aktovke, nahrbtnike itd. nudi po konkurenčno nizkih cenah

TRGOVINA

H. NIČMAN - LJUBLJANA KOPITARJEVA ULICA 2